HARUD KA DING BA RHEM

DA

U P.R. Shabong, M.A.

Ia ka hok longtrai Ia tyngkai da u Nongthoh

Sien shon ba nyngkong snem - 2007

La pynmih da u Nongthoh

HARUD KA DING BA RHEM

DA

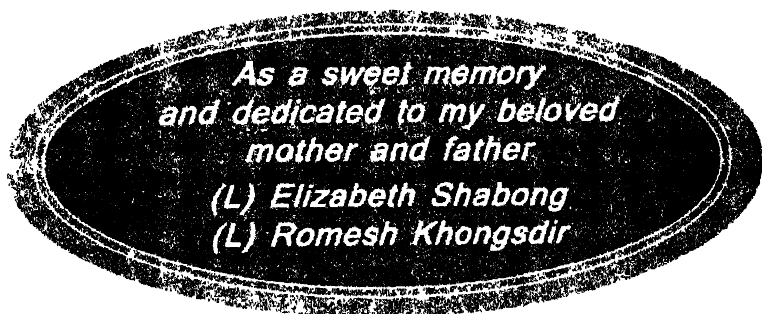
U P.R. SHABONG, M.A.

DATED : UMÑIUH-TMAR
(SHLEM SAIÑDUR)

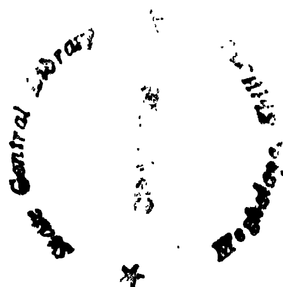

Ma phi Mei - Pa na lyndet lyoh,
Pyrsad mynsiem ba ngan ïai thoh;
Ban im kyrteng ban sah ka nam,
U khun jong phi un khraw ka maiñ.

BAN ÏAPYRTO

Ki por ba la leit kim lah wan phai ki phet jynduh sha ri ba jngai. Koit kam pher katba dang don ki katto katne ki ba dang kieng ne thum ia ka saw ksai muka bad dang kynud sngewthiang, dang don ka jingkyrmen. Ngi la thap leh klet bad sdang leh bymsuidñiew ia ki jingai ba kordor ki longshuwa kiba long ki paila ki ban tei ia ka longbriew manbriew bad dei ha kum kane ka khep ba nga rai bad kut jingmut naduh u snem 2002 haduh mynta ban thud ban wad da kaba leit shongkai ha ïing ki riewrangbah ba sa lah ban pynmih ia kine ki khana.

Ha nga hi nga shim ba u Khasi ban tei ia ka buit ka akor ha ki khun ki pyrsa, u thning ba kynsai tam ba u pyniasnoh dei lyngba ki khana. Mynnor ha manla ki ïing sur pring la ki ïingtraw, ïingphlang ne ïingtynriew ha ka miet ba dum ryngkat i jingshai ba rit i sharak la iohsngew ia ka sur hum hum u kñi bad hateng hateng ka ia rkhie pashait ki khun ki pyrsa. Ia kane ngi sngewthuh ba harud ka ding barhem ryngkat ka shong kyllaiñ myngngor ki ia sngap dngong bad khmied la ki khmat sha u kñi uba saiñ ba tiah ia ki khana ban long ka myntoi ia ka longbriew manbriew jong ki. Mynta lada ngi phai ha kane ka juk, namar ka jingmareh sted ka por bad ka jingkyrkieh ki kmie ki kpa ban iabeh sha ki kam ki jam ka bynta jong ka sneng ka kraw ka la synjor noh. Dei na kane ka daw ba sa mih ka jinglynñiar ha ka imlang sahlang namar ka akor ki khynnah ka la ngam sha ki ahor ka jingsniew.

Nalor ki jingtip lyngba ki jingiathuh pateng ki riewtymmen ha kane ka thup, don ruh kiba kdew bad pyni ia ka jingshisha lyngba ki syrwet kiba long ki sakhi. Ia kane lah ban pynskhem shuh shuh na ka jingkren u Ducasse uba pashat jingmut "ba ka jingtip ia ka jingshisha la ngeit bad pynshong nongrim halor ki sakhi satar kiba biang ban pynshisha ba kaei kaba la ngeit ka long kaba shisha" (Knowledge of facts is belief based on evidence sufficent to prove that what is believed is true)*

---

* Folk Culture and Oral Tradition, Saheb Lal Srivastava, Abhinav Publication New Delhi, first published 1974

Nga sngewtynnad ba ka Department jong ka Folklore ka la don hapoh NEHU bad da ka jingdon jong kane ka shlem yn lah ban thew tarajur ia ki kyrdan jong ki khana ha ki bun ki liang. Kumjuh ruh ba kiwei kin sngewthuh haduh katno ki khana ki don ka bynta ban pyntyllun ia ka shalyntem jong ka Literashor.

Khatduh eh nga kwah ban ai jingmut lang ia ki paralok ba kin ieng noh joit khlem buhteng ban ialum ialang ha ki sup ki thiar kloi katba lah ia kane ka jingtrei katba dang don hangne hangtai kiba dang tip, namar ynda la dier ka por ym myntoi shuh ba ngin babe.

Khublei shibun

Dated : Lumkshaid, Shillong
The 23 Naitung, 2007

(P. R. Shabong)
Nongthoh

KHYNDIAT BAN LONG KA MYNTOI

Haba pule ia kine ki sker jong i Bah P. R. Shabong nga shem ba ki dei ki kordor khanatang ne 'regional mythology' kumba ong ha ka ktien phareng. U Nongthoh u la leh shitom shisha ban leit hi dalade sha kito ki thaiñ ri War mihngi ban lum ban lang ia ki pasoh bad ban phalang lyngba ki sker kum : Ka Kshaid u Ren, Ki Maw Baphylla, Ka Dustur haba lap briew bad ka Maian Lumkhyrwa bad kiwei kiwei de. Hangne ym lah ban len ba une u samla nongthoh u la pynlut bun ka por, ka bor bad ka lut ka sep tang ban ioh kheit ia ki soh bathiang ba ngin ioh pule bad ban long ka ioh kynti jong ka pateng ban wan.

Ia kane ka kam ratbah la dei shisha ban leh, ban buh dulir la slem da kito ki akhia ba kham ha shuwa ne da kito kiba don bad ngi mynta, namar bym jia long kumta une u samla um bynse ban pynlong doh long snam bad ban pynhiar mynsiem ia kine ki matti lyngba : **Harud ka Ding ba Rhem.**

Wat ong ba kine ki khanatang kim da donkam eh ha ka jingiade bad ka thoh ka tar Khasi. Toi la shem ba wat ha kato ka 'myth' ne puriskam bangja jong ka Illiad bad Odessy jong u Homer ka krik hyndai la shem dang shen ba ki don ka jingshisha lyngba ka stad Archaelogy ba la lap shisha ia ka jingdon ka shnong Troy ha ki thaiñ jong ka shnong Turkey ban pynsakhi ba ki puriskam ha ki epik u Homer ki don ki mat ka jingshisha.

La ong ruh ba kane ka thoh puriskam ka la pyrsad mynsiem ruh ha ki nongthoh pawnam ka English Literature kum ha u William Blake, W. B. Yeats, D. H. Lawrence, James Yoyce bun kiwei bad bun na kine ki la ioh ka nobel prize namar ka thoh ka tar.

Shuwa ban pynkut, ym lah ruh khlem da kyrsiew thiah biang ia ka 'shikyntien' I Fr. H. Elias, SDB ha ka kot jong I **Ki Khanatang U Barim** ba la mih pyrthei naduh u 1937 :-

"Ka jingsngewieit ia ki por barim jong ki longshuwa - manshuwa bad ka jinglumun ia ka thoh ka tar la jong, ki long artylli ki dak ki shin kiba pynpher ia u riewshai na u riewkhlaw, ia u pyrkhat na u riewlyngkar, ia u riewshisha na u riewkai, ia u khun ka Ri na u Ingkhongshyllangmat".

Katei ka jingkynthoh, ym lah ban len ka iahap bha bad kane ka jingtrei jong u samla P. R. Shabong bad kumta ngi dei ban dur iap arsien shuwa ba ngin ong ei ei ba une u samla u la thoh tang ki khana ramia bym don jingiadei bad kane ka juk mynta.

Ngam lah ruh ban ong shibun shapang ka 'style' ne rukom thoh jong kane ka kot namar ba nga iohi ba u nongthoh u la ih bha ha kane ka phang.

Kyntang iawai, nga ai khublei ia une u samla nongthoh ba u la ai lad ba ngan pule lem ia kane ka kot shuwa ba kan iohi ia ki rong ka sngi u bnai.

Nga kyrmen bad donbok ruh ba un dang iaibteng ia kane ka deiti ba la pyrsad da U Blei na bneng.

Dated : Shillong
the 17 Naitung, 2007

Jerome K. Diengdoh
Shillong - 2

KA JINGSNGEWNGUH

Ngam lah khlem da pynpaw ia ka jingsngewnguh kaba khraw ia ki riewrangbah kiba la pynlut ia la ka por ba kordor ban iashongkai bad nga manla ka miet ban iathuh khana hyndai. Nalor ba nga ju ieij bad sngewtynnad lypa bad ki, namar nga shim ba ki long ki nongsaiñdur ia ka mynta da kaba pynshongnongrim na kaba la leit. Khublei iaphi rangbah Phlas Khonghar, (L) Kong Shaiñ Thabah, Maphing Shabong, bad kiwei kiwei kiba la bynrap lang khyndiat khynsoit ha kane ka kot. Nga ai ha phi ka kyrkhu kyrdoh ba phin ia im tymmen bad ba phin iai iathuh lem ia kiwei pat ki niam ki rukom im u hyndai.

Khlem iaid lait nga ai khublei ia phi Bah Balahun Warkon ba phi ju bud lang bad nga man la ka miet ban leit sngap khana sha iing kitei ki riewrangbah. Kumjuh ia phi Bah Tibarlin Buhphang ba phi la pynlut por ban wan synran sha ki jaka ba nga leit shondur.

Kyrpang nga pynpaw ia ka jingsngewnguh ruh ia i Dr. W. R. Kharlukhi iba long i nonghikai jong nga iba la leh shitom ban pynioh jingiarap lem nangne nangtai ba ngan pynmih ia kane ka kot. Nangta ia phi Ban R. M. Mukhim ba phi la dro sngewbha ia kane ka jingsop jong kane ka kot, U Blei un nang iai ai ha phi ka bor bad ka jingstad ba phin pynpaw ia la ka sap ba phi don.

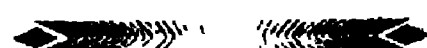
Kaba khatduh ym dei kaba kut nga dap da ka jingsngewnguh ia i Bah Jerome K. Diengdoh uba long u myllung bakhraw ka thoh sonnet Khasi, ba i la ai ka jingkynthoh ban long ka myntoi ia baroh. Khublei shibun eh ia phi bad kyrmen ba phin dang iai lah ban noh synñiang sha ka lyngkha ka Khasi Literashor.

Ha kaba kut nga pynpaw ka jingsngewnguh ia phi Diana Kharkrang nalor ba phi long ka syiem ha ka dohnud jong nga, ka jingkyrshan bor jong phi lyngba ki jingduwai bad jingai mynsiem kane ka kot ka lah ban mih pyrthei kumne. To U Blei ka jingsuk un iai synshar ia ngi ba ngin pyndep bad pyndonkam hok ia ka sap ba U ai.

Khublei shihajar nguh

P. R. Shabong
Nongthoh

KI SKER

KA KSHAID U REN

Ia u Ren la ju tip ba u dei u ksuid ba shong shapoh ramew. Don ruh ki nongthoh kum u Primrose Gatphoh uba ong, ba u Ren u dei u kynja thlen. Hynrei ha kane pat ka khana u Ren u dei u briew shisha uba don la ka kur ka jait bad ka shnong ka thaw.

La iathuh ba u Ren u dei na ka jait Khongtiang, u dei u ba la kha marwei ka kmie khlem hynmen ne para. Ka shnong jong u ka dei napoh Nongjri kaba don hajan khap Border Bangladesh. Shi lynter ka jingim naduh ba u Kpa jong u, u la khlad, u im tang bad la ka kmie arngut. Une u Ren u long uba smat ba sting bha, kumba long lem ki samla shynrang kiba ju don ka jingsngewtynnad ha la ka jingim, u Ren ruh u sngewtynnad eh tang ban leit khwai dohkha. Bunsien haba u wan bri dang shai ne haba u shong sngi, la iathuh ba u ju leit khwai dohkha sha pung Weikyan. Kumne thop shi thop u ju minot ban leit khwai ha kane ka pung bad katba u leit ma u ym ju don ka khep kaba u wanphai thylli hynrei u ngat beit kaba sdung. Na ka por sha ka por u ju dem diap ban leit khwai tang ha kane ka pung bad ha kawei ka sngi kaba kynjah bha, katba u dang shong khwai hajrong uwei u mawsiang ba heh la mih kynsan ka puri um. U ruh imat ba ka la soh lypa ia u, um kyiuh ne shepticng, u khot pynban ban iabam kwai bad shongkai.

Ha ka sien ba nyngkong kumba ju long ki samla, ka puri ka kylli ia u Ren, la u don briew ne em bad u shong u sah bad no. U ruh u iathuh beit kumba u long. Kumjuh ruh u la kylli ia ka, bad maka pat ka iathuh ba ka long hi kaba dang sotti hynrei ka shong ka sah bad la ki hynmen, ki kmie ki kpa sha ka jaka kaba pher na ka pyrthei ba u im.

Ki kyntien bad ki sur ba jem ha ryngkat ka dur ba I ieit jong ka, ka la pynkhyrwa bad tuh noh ia ka dohnud u Ren ha kata ka khyllipmat bad hadien ba ki la iadep kylli pyrthew nadong shadong shuwa ba kan leit noh u Ren u la kyrpad ban iashong kai biang kum lashai. Ynda u Ren u la poi hala iing um nang shuh ban sum ban sleh, ki jingmut jingpyrkhat ki la kieberong tang sha kata ka samla ba u iakynduh, ha la marwei u rai skhem ba la shai ka sngi un nym leit bri hynrei dang step un song ka jasong bad un leit beit beit sha pung Weikyan ban iashem bad ka.

Ha ka sien kaba ar haba u Ren u iakynduh biang ia kata ka puri ha pung Weikyan, ki kyntien jingieit bad 'tien jali jaum ki la sdang shlei, hynrei kum u samla ba la phrang ki jingmut jingpyrkhat um treh ban kylli samla noh muk mak, hynrei u dang ap ba ka sien kaba lai kan jubab ia u.

U samla bad ka samla wat la ki dei makna para nongwei hynrei haba ki iadon tang arngut hi ka jingiakren ieij bad pyndei ktı ki don hi mano ba lah ban len. Ynda ka la sdang sep ka sngi u Ren u ong ia ka ba ngin iakhlad noh, tangba lashai khnang khnang ngan wan biang bad ha ka por shiteng sngi thik sa ap hangne. Kum u shynrang u thied ia ka bor sngewthuh ka puri, ba lada ka ieij shisha ia u kan ap beit kumba la iakut bad lada ka shu pynbieij kan wan hadien. Ka puri ruh ba ka dei kaba bha, bad ba ka iohi ba u long u briew uba khuid ba suba ka la rai ba lada un kylli kan treh beit.

Ha ka sien kaba lai haba u Ren u leit sha pung Weıkyan u da kham riam pynbha briew bha ialade, bad na jngai shuwa ban poi ha pung Weikyan u la iohi katai kyndiang ka shong thad sngi hajrong uta u mawsiang ba la iakut. Mar ia poi hajan ka puri ka la rkhie pynshoh bieij ia u bad u ruh ia ka.

Tang hadien katto katne por ba ki la iashong, u Ren u la kynting noh ha kı saw ksai ki sur jingieij kumne;

"Thei hato phi lah ban long ka nongsumar jong nga, ngan ri ngan kdup ia phi ha shi lynter ka jingim". Ka ruh khlem jingkyllaiñ ei ei ka la jubab;

"Nga pdiang ia phi, tangba kawei nga kwah ban iathuh ia phi ba ngam lah ban shong ban sah lang bad phi ha kane ka khyndew hynrei phi hap ban wan bud ia nga, namar kane ka pyrthei kam biang ia nga ban shong, phi tip hi ba ka jaka ba ngı shong ma ngi,

ka bam ka pher na kaba phi bam, bad ka rukom im jong ngi ka pher lut nadong shadong na ka jong kane ka pyrthei."

"Koit kam pher" la ban ktien sa u Ren, kumba long lem u shynrang Khasi, nga dei ban leit shong leit sah sha iing ka kynthei khamtam ba phi dei ka khadduh, hynrei kaba donkam eh ia phi, ka long, ba phin wan bad nga shisien ngan ialam sha iing khnang ba I mei in ithuh ba phi dei ka pyrsa jong I."

"Nga sngewhun ia kata ka kular jong phi," phai ktien ka puri ha I sur I ba jem, "ngan wan sha iing jong phi kumba long ka dustur, ban ithuh ithaw bad I mei jong phi, hynrei horkit hordang sngewbha bthah ba in ym buh ia u synsar hapoh iing ne haba nga iohi, namar ngi kyndiah bad kheiñ sang ha ka dustur jong ngi."

"To ia kata baroh nga la tip ma nga, bad lashai jannmiet ngi dei ban ialeit."

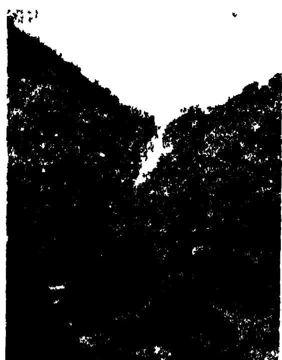
"Hooid" ka kohnguh bad ki iakhlad noh artad.

Haba u Ren u la poi ha la iing, u la plan jai, ba ia kita kiei kiei baroh un sa iathuh ha la ka kmie ha shuwa ban thiah. Ynda la dei ka por thiah namar ba u ju mlien ban thiah ha kajuh ka kamra bad la ka kmie, u la sdang ban pur khana ia kata ka jingiaieij samla jong u bad ka puri bad ba u mut ban ialam kai ia ka sha iing. Ka kmie ruh namar ka jingieij palat ia la u jong u khun phrangsngi ka la kohnguh beit ia kaei kaba u la iathuh.

Mar synkhie ha kata ka step, ka la pynkhuid lut ia ka iing ka sem, ka sar ia ka kper ka prah, ia ka phyllaw iing haduh ban da saw bylliang ka khyndew. Ynda ka la dep, ka buh ia u synsar ha shyngkup iing, ha ka jingbun kam palat bad artat ba ki thied bor kynmaw ki la sdang tlot ka klet ia kaei kaba donkam tam ba u khun jong ka u la bthah.

Ynda la noh ka sngi u Ren bad la ka samla ki leit sha iing jong u. Mar synpoi ha phyllaw, ha shuwa ba kan jam ha shyngkup ka iohi liak ia u synsar, wak ka phai kylla bad ong tang kine ki kyntien:

"Ren I mei jong phi I la shet ia nga, lada phi ieij ia nga bud," mar kumta soit ka jah na kata ka jaka.

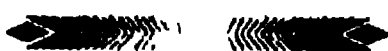

U Ren pat na kata ka jingieng lyngngoh hadien ba ka la jah mgai, u phai sha ka kmie, bad kylli balei mei? liak u iohi pynban ia u synsar ha shyngkup, "Ade pleng phim ieij shuh mo mei ia nga, phim ngeit ia kaei kaba nga ong katto phin nym iohi shuh ia nga bad ngan leit bud bad la ka baieij kat shaba ka ialam. Tang kawei mei nga kwah ban ong ia phi ba phin lait na ka pangnud bad khuslai mynsiem shu sngap ia nga ha man la ka synrai ngan rwai ha katai ka kshaid bad katba nga dang rwai to tip ba nga dang im, nga mynta ngan leit noh shaphang Mihngi bad la ka baieij lajong".

Naduh kata ka por ba u Ren u la jah na la shnong bad leit shong bad ka puri, phin iohsngew shisien ha ka por synrai ba ka sawa ka kshiad bad kane ka ju sawa ha ka por step phyrngab. Shuh shuh ruh naduh ba kata ka kshiad ka sawa na kata ka jingkular u Ren ha la ka kmie, la tip noh ia ka da ka Kshiad u Ren.

Mynta ka jingsawa kane ka kshaid ha ka por synrai ka la nangrit, la ioh jngtip na iwei I riew kynthei ba shongkha ia u Puri ba u Ren u la tymmen bad ba u la bun khun (Iba la iathuh ia kane I dei I Muka basah ha Nongshken, bad ine I dang shu khlad ha u 2003)

Ban pynkut ia kane ka khana u Ren, ngin phai khyndiat shaphang kane ka kshaid. Ka kshaid u Ren ka jrong kumba sawspah kot (200 phut) ka pynieng, ka long ka kshaid ba pawnam haduh katta katta ha thaiñ Riwar Mihngi bad ka long kum u pud uba pyniakhlad ia ka Ilaka Umñiuh bad Nongjri. Na jrong kane ka kshaid phin iohi ia ki pyntha jong ka Bangladesh kiba pynshoh biej ban peit. Phin iohi ruh ia u Maw Langmer uba pynsah khana haduh mynta. Lada ka Tnat jngoh kai ka iohi ia kane ka jaka kan jin da la klet wat ia ka Thangkharang ba la dep tei ruh namar kane ka jaka, kan kham itynnad bad kham biang kham bit nadong shadong.

SHAPHANG U HATI

Hyndai Kulong kumah mynba ka pyrthei ka dang shong suk shong saiñ bad ka ktien u briew ka dang shongsbai, ka khana ka iathuh ba ka Hati ka dei ka briew.

Ha kawei ka sngi katba ka kiaw jong ka, ka phah ba kan trud lem ia ka dien jong ka, kata ka briew kaba la armet ka trud da ka kjat ym da ka kti, ynda haba kata ka kiaw kurim jong ka, ka la iohi ia kane ka jingleh jem rngiew jem daw jong ka bad ba kam kheiñ briew satia ïa la ka kiaw kurim, kata ka kiaw ynda ka la phai wak ka iohi pynban ba ka trud da ka kjat, mar kumta ka la tim ka la ñiew da ki ktien sih 'tien sang, da kaba ong

"Phan kylla ka saw kti saw kjat bad kylla Hati, phan leit shong leit sah sha khlaw sha btap pham bit shuh ban sah ryngkat lang hangne".

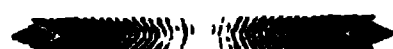
Kumta kata ka briew ka la leit sha khlaw bad kylla Hati artad.

Kaei kaba jia ynda haba u tnga kata ka briew u la wan na jaka trei sha la iing, ha lynti u iakynduh ia ka Hati ba la armet tangba um poi pyrkhat ba kan dei ka tnga jong u, kaba la kylla sha ka mrad. Haba u la poi ha la iing u la kylli na la ka kmie, ka ruh ka la iathuh lut plaiñ ia kaei kaba ka tnga jong u ka la leh. ***Kajingsneng hangne ka long ka nia ka dei ka jubanlak bym lah kylla, shisien ba la kren la eh ban pyndam pat.***

Kawei pat ka khana ka ong, ba u Hati u ioh ia ka bor kaba khlaiñ bad ka sur pah jong u, ka long kum u pyrthat, shisien ba u la iaid la sawa lut ka khyndew bad ka khlaw ka btap.

Te ha kawei ka sngi u la iakynduh bad u khnai, bad uta u khnai u la khot shongkai ha madan phlang, ka la don ka jingud na ka liang u khnai ba u Hati un ai noh ka buit ha u khnang ba lada un iaid u khun bynriew un sngew ma sngewsyier namar baroh shi katta ym ju don ba kheiñ snep ia u. Nangta u ong shuh shuh, phi lei uba la heh lypa ka met ka phad bad ka bor ruh phi don, te ym pher lada phi ai noh ka buit ha nga. Kumta da kata ka ktien jali jaum u khnai u hati u la ai ha u.

Kane ka jingshisha ka sah, ba bunsien haba u hati u iaid ka long kaba eh ba phin ioh sngew ia ka sur sawa na ka jingiaid jong u, khamtam lada phi iohthiah ha khlaw, hynrei haba iaid u khnai phin iohsngew ba sawa ka khlaw ka btap bad ka ïing ka sem.

BALEI U RIAHSEI U DON U TDONG BA KHYLLAH

Ka hyndai ka la leit, ka mynta ka la sah tang ka jingpyrkhat balei u sim Riahsei ne u Rynñiaw ba ngi iatip u don u tdong uba khyllah. La ong ba ha kawei ka sngi tamasa hapdeng ki lai phew mrad la don ka jingiakob pynitynnad tdong. Te u Riahsei uba don jingiadei kaba jan bha bad u khnai u la iasyllok bad u ba un thaw tdong bad pynriam pynbeit shuwa ia u bad hadien un thaw sa ia u khnai. U khnai ruh u la mynjur khlem jingkhñium. Te u khnai u la shna pynitynnad bha ia uta u tdong u riahsei uba pher na ki sim baroh. Ynda haba u la dep u la ong ha u Riahsei ba un shna sa ma u.

U Riahsei pat ha ka jinglong bakhlem salia, bad lehtangdep rukom, u shu kyrjiaw pyllun lyter ia u tdong u khnai khlem da oh shrong oh shrup bad pynitynnad, haba u khnai u la kylli "Phi la dep" hooid lok u jubab ka la biang nadong shadong, bad u kynthih thur ha u dieng. Haba u khnai u iit ia la u tdong u iohi ba u Riahsei u shna beiñ, hynrei yn leh kumno, la un ong shna biang ruh um kwah shuh, namar haba u kylli bad peit ia la u tdong, u Riahsei pat ha la ka peit sammut bad rkhie beiñ pynban, kumta u khnai u shu kun beit sia ha la mynsiem.

Ha kawei ka miet katba u Riahsei u dang iohthiah lyngngai ha tnat uwei u dieng ba synñia u khnai u par sor bad dait ia u tdong jong u, ynda haba la jan dkut bad sah satang shi ksai thret na ka rngai iohthiah u kyndit bad thur u her ha uwei pat u dieng. U khnai namar ba um ioh ban pyndkut u la byrngem bad ong ka kput kam pat duh na nga, nangne shakhmat lada ngan ioh ngan bam ia me bad ia ki khun ki kti jong me.

Jingsneng :- Leh bha ia kiwei kumba kiwei ki leh bha ia phi.

KI MAW BA PHYLLA

La phi ngeit ne phim ngeit, ka mynnor ka sakhi, bad kata ka jingngeit ruh ka dang iai sah ha ka seng pyrkhat jong kano kano ka jaitbynriew, ki mrad ki mreng ki maw ki dieng ki kren briew mynba ka hok ka jubanlak ka dang synshar ha ka jingim jong ki.

La iathuh ba ha kawei ka jaka hapoh ka Hima Umñiuh kaba kyrteng ka Langngar, la don artylli ki maw. Uwei u dei u hynmen bad uwei pat u para. Hyndai ka khanna ka ong, ba kine ki artylli ki maw, ki long ki kynja ryngkew basa kiba la ia pan iathong da u khun bynriew ba kin ai um bam um dih na ka bynta u shnong u thaw. Te ha trai jong ki, la mih I wahduid iba shngiam ba u shnong u thaw un iasum ia sait bad pyndonkam ban bam ban dih.

Te ha kawei ka sngi kaba shit kyrang bha kawei ka kynthei ka la leit sha kata ka wah, kaba don ha trai uta u maw, ka la sum la sait ialade, bad hadien ba la dep sait lut iala ki jaiñ baroh, ia ka jaiñ da mynraiñ ka la leit thad hajrong uta u maw heh. Ynda la sdang kem dum, ka la leit lum noh, bad kam sngewthuh pat ba la don ka jingsngewpher ei ei ha kata ka janmiet, ki sim ki don kim da rwai sngewtynnad shuh, ka mariang ruh ka kynjah jar jar bad I wahduid ba tuid ha I sur sawa bad sngewieij ym iohsngew shuh. Dei ha kata ka miet ba la jur ka jingsngewrem bad sngew jem rngiew ha uta u maw na kata ka jingleh khlem akor kata ka riew kynthei ba u kut jngmut ban mih noh bak na kata ka jaka.

Haba u la khih nangta um shym pynwit ei ei ia ka mariang, u para jong u ruh u la bud lang thop shi thop, bad ynda haba ki la poi ha kawei ka wah ba ki khot Wahmawkylla ki la shongthait namar u para jong u, u la thait eh.

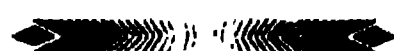
U hynmen ha ka jingisynei palat iala u para, artad saba u iam namar ba um lah bud, u shu khroh noh ia u, da kaba ong

"Hep, nga ieij ia phi bad ngam kwah ruh ban ia jngai bad phi, te hynrei kaba nga sngewbha eh ka long ba phi la jngai na kata ka jaka, ba ki briew ki la lehbeiñ ia nga, te kampher Hep, phi shong noh hangne, keiñ noh wat bud shuh ia nga, namar nga ngeit yn ym

don kino kino ki bor ba lah ban pynkhih ia phi nangne, nga te ngam lah shuh ban shong ha kane ka Hima ngan phet beit sha Mihngi sha kawei pat ka Hima, kat haba nga ijuh ijem ban shong ngan shong duh hangta. Ynda u la dep kren ia kine ki kyntien u la phet bak ia lade." La shem ba une u maw u don ha Duba kaba don ha ka Hima Nongjri harud jong ka wah Umrew. Na kata ka daw ia une u maw haduh mynta la khot u maw Duba, u long uba jrong tam na ki maw baroh bad u kham iphylla ka dur, u don harud ka wah, hynrei ka mariang kam ju lah ban pynjot ia u. Haba ka hok ka dang synshar ki maw ki dieng ki dang sngewthuh kum ki briew.

Une u dei u para jong u maw Duba uba don ha ka wah Mawkylla hajan khappud Bangladesh

KI KHUN PATSHA WAD MAWKORDOR

Ki Syiem ki Patsha bunsien ki ju thrang ban pynshongkurim ia la ki khun bad ki briew kiba wan na ka iing badonburom ne ki khun Patsha hi, kata ka dei kaba ki da kheiñ kor eh, namar ba ki ioh burom na u paid u raiot.

Hyndai ka khana ka iathuh ba la don ka khun Patsha kaba la iashongkha bad u khun Patsha hi, hadien ba ki la iashong katto katne haba la dap u khyndai shiphew bnai ki la ioh shisien ioh arngut ki khun. Ynda ki la sdang samla barabor kine ki arngut ki ju kren ju iathuhkhana shaphang kita kiwei pat ki khun Patsha kiba ju ioh Mawkordor hynrei ki pat kim ioh. Kumta ki la rai ban pan pisa na la ki kmie ki kpa ba kin leit shang wad Mawkordor kylleng. Ka kmie jong ki ruh ka la ong ba kin pan na u Parad jong ki. Haba ki

la pynsngew ia kata ka jingkwah u parad jong ki u la ai ha u hynmen san lieng ka tyngka. Ynda haba uta u khun nyngkong u la leit ryngkat kata ka san lieng u la poi ha kawei ka jaka hapdeng duriaw. Katba u dang khawoıt la u boitha la don ba khot na shadien jong u haba u la phai u la iohi pynban ıa ka kynthei

"Ei shano phin leit, ale shuwa ngin ia khalai," la kren da ka Puri jwa.

"Ngan leit wad mawkordor bad ngam nang ban iakhalai". Jubab u khun Patsha. Ka Purı jwa pat ban pynngop ha kata ka snur thapbawa ba ka pynap ka la ong

"Kumno mem sngewrem da nga ka kynthei ngan kop." Kumta u la leit.

Ha kata ka jingiakhalai ka Puri Jwa ka la khur lut baroh san lieng kata ka tyngka. Ha kaba khatduh u ong ba um don pisa shuh hynrei ka puri jwa ka phai nia, "em me dang don".

"Thung sa ka met la jong de lada me jop men ioh baroh ka pisa la jong bad lada me rem ngan ioh ia ka met jong me." Haba u la thung plak, u shah rem bad ka la pynkylla mawpyllon syndon ia u.

Nangta mih sa u para jong u na shnong ryngkat hi bad ka tyngka san lieng, u ruh u kwah hi ban leit wad mawkyrdor. Ynda u la poi ha kata ka jaka u la shah pah shah phon hi ha kata ka puri ksuid bad ia u ruh ka la jop bad u shah pynkylla mawpyllon kum u hynmen. Ha kata ka por ka kmie jong kita kiba shah pynkylla mawpyllon ka la kha sa uwei pat u khun balai. Hadien ba u la samla bha u la pan pisa na la ka kmie ba un leit wad mawkordor hi bad kumjuh ba un leit wad ia ki hynmen ba la jah slem. Ka kmie ka la ong;

"Kumno phin ithuh ia ki haba phim pat iohi." U pat u ainia da kaba ong, "Kum ki briew hi kiba dang iakren nga lah hi ban ithuh." Kumta u Parad jong u, u la ai san lıeng hi ka tyngka. Hynrei katba u dang iaid harud duriaw la mih uwei u Pukir narud kawei ka lawbniap, da kaba kren; "Hei shaei men leit," u ruh u la jubab kumba u la jubab ia la ka kmie ba un leit wad mawkordor bad ia la

ki hynmen kiba la jah slem. U Pukir u la iathuh ia u da kaba ong kumne "Hangthie harum men iakynduh ia kawei ka briew bad hangta ki para jong me ki don ba ka la dep pyniap, bad ynda haba ka kob ban iakhalai, me leit beit, bad katba me dang iakhalai ynda haba i khñiang ba her i wan hajan sharak me dei ban thap ba in iap bad nangta shu thung khaprip khmat men shu jop beit," la pynkut nia u Pukir.

Haba u la poi shisha ha kata ka jaka la mih kawei ka briew, bad haba ka la dep kylli shaei u mut ban leit u ruh u la jubab kumba u la thmu, nangta ka la kop iakhalai artad bad u ruh u leit beit khlem salia. Katba ki dang iakhalai kata ka Puri ksuid ka la pom bun wat, hynrei ynda la wan her ita I skaiñ u thap shi thap I hap bad iap ha shen bad dei hangta ba suki suki ka nangduh bad u shu pom sa pom haduh ba ka la duh lut khait. Kumta u la phah ba kan thung sa ka met la jong, bad ka haba ka la thung u la jop. Hangta u la shim da ka wait ba nep u bat na shñiuh jong ka bad pynap na ka ryndang ryngkat ka byrngem byrsit kumne; "Shaei jong I bah pha leit buh khie leit shim," u la hukum. Ka ruh khlem ainia ka la leit bad ynda ka la wan, ka rah da ki artylli ki mawpyllon bad ka tang shu mar ia tied da ka kti kdew jong ka, kita ki maw ki la kylla briew bad im pat. Um hun hi tang katta kumta u la phah ba ka dei ban leit shim katba don. Haba ka la wanrah u shem ba ki don shishang kita ki mawpyllon bad haba ka la pynkylla briew ki bun pynban ki khun bakhraw batri. Hangta u la ai ha ki mar mar shi lieng kata ka tyngka ba kin iarah sha la shnong, kumjuh khatsan lieng ryngkat lang ki hynmen bad ki nongbud jong ki u la phah noh sha iing. Ia lade u la iaid shaphrang ban leit wad jingstad bad mawkordor.

Katba u dang iaid la mih biang sa uwei pat u pukir bad une u pukir u la bthah ba un lei ap harud kawei ka khlaw namar ki don ki kynthei ki ban wan sum lai ngut kawei hadien kawei bad ia kaba lai un buhrieh ia ka jaiñ phong jong ka. Haba u la leit kumba la bthah u pukir u la shem shisha. Ynda la dap shiteng sngi la hiar kita ki Puri blei bad sum hangta kawei hadien kawei bad ha kaba lai u la buhrieh syndon ia ka jaiñ jong ka. Ynda haba ka la dep sum,

haba ka mut ban phong ia la ka jaiñ, ka shem pynban ba kam don, hangta ka la kylli da ka sur kaba jam,

"Mano ba shim ia ka jaiñ jong nga?" U la sngap thlip khlem thie wat tang shi kyntien ruh, dei tad haduh ka sien kaba lai haba ka ong lada uta u ba wan shim ia ka jaiñ jong nga, u don hangne hajan bad ioh sngew ia nga, u dei ban wan ai noh shi syndon bad u lah ban long ruh u tnga jong nga naduh mynta ne un pynkhlem raiñ ia nga ngan pynthiew un kylla dpei. Kumta kumta hi u la mih bluit, "Manga manga," u la ong bad ai ia ki jaiñ jong ka. Haba u la dep ai, kum ka kular, ka la pdiang ia u ba un long u kurim jong ka, hynrei shuwa ba un shimti ia ka, la donkam ban leit shuwa sha iing jong ka.

Haba ki la iadep kren pynbeit hangta, ka la ong ia u, "Phi bat na jaiñ kyrshah jong nga, khaprip ki khmat tad haduh ba ngan ong peit." Hynrei ka khana ka ong ba ha ka sien kaba nyngkong ynda ka la kiew soit bad poi ha shiteng suiñ, u la peit bad deng - ly - deng u la hap bad pra lut ki shyieng ki shruh. Kumta ka la hiar ryngkat u pukir, ki la iatam bad pynlum ia ki shyieng ki shruh ba la saphriang bad nangta ki pynlong briew pat ia u. Nangta sa ha ka sien kaba ar ruh haba la jan poi noh ha ka jaka jong ka, u la peit lieb ki khmat. Kumta u la hap biang sha khyndew bad kylla dpei hynrei ka lah hi ban pynim pat bad ha kaba khatduh ka la kren kut noh syndon ba la da un peit biang kam lah shuh ban pynim pat bad ka pyni ruh ba ka shyieng krung jong u kam iathoh bad ka.

Ha ka sien kaba lai u la khaprip ngain tad haduh ban poi ha ka jaka jong ka. Hynrei na ka daw ka jingtieng palat ioh duh ia ka, um nang shuh ban peit hynrei u shu khaprip sah, bad haba ka ong ban peit ruh um treh tad haduh ba kan da pied hi ia ki khmat jong u. Ha la iing ia u ka la set hapoh kawei ka synduk ha la ka jong ka kamra. Ki kmie ki kpa lait noh kita ki hynmen kynthei arngut kiba la iohi ia ka, ki la bitar bad kynnoh dakaid namar ba ka la wan miet, kumta ki la iarai ban wad briew noh ba kan shong kurim.

Ha ka step kaba bud ki la pynlong ia kata ka sngi kaba kyrpang lai sngi kynthih ba kan shad hajrong ka jaka ba la shna kyrpang kum ka rynsan bad na kata ka jaka kan pashat ia u kpieng ksiar

kat sha ba u snoh bad uta un dei u ba kan iashong kurim. Ha ka sngi kaba nyngkong katba ka jingshad ka dangiaid, u khun syiem napoh kata ka synduk ba la khang tala u la iohsngew kyndiang bad u la pan la kyrpad na u Trai Nongbuh Nongthaw kumne "Kumba nga long u khun I mei ba dang hok dang shida ai ba kane ka synduk bad ka iing kan plie." Tang da kine ki kyntien, ka synduk bad ka iing ka la ang bad plie war. Shuwa ba un leit sha kata ka jaka, ia la ka dur khmat u la tah dur bula da u rnga bad phong ia la ka met da ka busta. Haba u la poi hangta u la leit pan ban tem bom bad put sharati, ha kaba nyngkong kita ki nongtem kim ia ai hynrei napdeng kiba iatem don kiba ong ai kai. Haba ki la ai, ki iohsngew pynban ia ka jingbang jingthiang namar ka jingnang tem jong u bad kata ka nongshad ruh ka nang bha ban shad.

Ha ka sngi kaba lai kaba dei artad kaba kut ba kan jied ia la u shyieng krung, uta u khun patsha u la leit biang bad ap narud kata ka lympung shad ba don lawbniap. Ha ka por ba kata ka nongshad ka la bret ia uta u kpieng, uta u kpieng um treh ban leit hap ha uno uno u shynrang ba don hangta ha lympung, hynrei u shad tawiar ha suiñ bad leit snoh sha uta u briew ba don sha lawbniap. Ynda u la mih ha lympung ryngkat bad kata ka riam ba I poh dor, ki paidbah ki la lyngngoh bad kumjuh kata ka nongshad. Hadien nangta u la jah la ka jah na kata ka jaka bad u la leit biang sha kata ka synduk ba u la thiah ha iing kata ka puri. Ynda kata ka Puri ka la poi ha la iing ka la shu shong thapngap bad leh sngewsih kumno kan leh, ka la pyrkhat ia uta uba hapoh synduk bad uta u ba kan iashong ruh u dei uba I poh ka riam ka beit bad ka dur ba I jaboh, pher na kiwei pat ki samla shynrang. Uta u khun Patsha pat napoh synduk u ong kynsan, "Ani plie iei ita na ryndang jong nga." Haba ka la plie bad tba ka shem pynban ba u dei uta u kpieng ba ka bret ha kata ka lympung shad. U la rkhie bad ka ruh ka la rkhie, mar kumta ryngkat bad la ki hynmen ki la leit ialam bran bran shajan ki kmie ki kpa, ki kmie ki kpa ruh ki la pynskhem bad pdiang hi ia u ba un long u pyrsa kurim jong ki, hynrei kaei kaba jia kita ki hynmen jong kata ka puri ki la ong ia u ba u dei ban leit noh khnang khnang sha shnong la jong namar ba ka don ka kam ba donkam palat hapoh ka Hima u kpa jong u. Shuwa ba un leit ki la phut ia la

u shñiuh mar mar uwei lai tylli bad kyllaiñ kyrwoh nangta ki thep ha ka dabia rupa bad ong lada u don kam un nam ha ka kyrteng jong ki bad kin wan hi ban iarap.

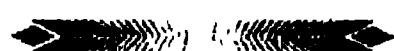
Ynda haba u khun Patsha u la poi ha la iing u shem pynban ba ka don ka jingiakop shad hapdeng ka nongshad u Syiem ri thor bad u kpa jong u kat kiba lah kin ioh ei ia ka Hima, kaba mut ba ka Hima Khasi kan leit sha ka kti u Patsha ri thor kumjuh ka Hima thor kan leit sha u Patsha ka Hima Khasi. Ha kata ka jingiakop uta u Patsha ri thor u la wan ialam ia ka Puri jwa, bad haba ka shad kita ki raiot u Patsha thor ki la kmen ym lah ong shuh namar ba kin jop beit. Haba la poi sa ka pali u Patsha Khasi, u khun Patsha naduh nyngkong u ong, wat khuslai ngan ialam nongshad hi haba la poi ha kata ka sngi, kita ki paidbah ki la lyngngoh ba ka dei sa ka pali jong ki. Kumta u la hukum ia ki briew u Patsha ba kin pynkhreh lai tylli ki shuki bad kawei ia u. U shim ia u Thar bad ka um u sei ia uta u shñiuh na ka dabia bad buh ha uta u Thar bad hadien ba u la ud la nam la mih kyndit bluit lai ngut ki puri blei ryngkat bad ka riam shad. Haba ki la ia dep iakren bad u, ki la ieng bad ki la shad ha suiñ khlem pyndei khyndew shuh ym kum ka puri jwa bad hangta kata ka puri ka tang shu iohi ia ki, ka la krad noh namar ba ka lehraiñ kumjuh ki raiot u Patsha thor ki la phet iamrem namar ba ka jong ki ka la shah rem. Ia ka Hima la ioh da u Patsha Khasi. Kita ki puri blei ynda ki la dep jop ia kata ka jingiakop shad, ka khatduh kaba dei ka kurim u khun Syiem ka la shong noh bad u bad kita kiwei pat ki la phet noh.

U khun Syiem u dang kwah hi ban leit shang pyrthei, kumta u la mih na la ïing bad haba u la poi ha kawei ka shnong, u shem ia kawei ka ïing syiem ba la ieh ïing jah. Ki briew ha kata ka shnong ki la iap lut namar ba la bam ka rakot. Haba u la rung hapoh kata ka ïing u la plie nyngkong ia kawei ka kamra bad u shem ia u dkhiew ha u bitor. Uta u dkhiew u la kyrpad ia u kumne "Ei sngewbha seh pyllait lem ia nga, nga la sah hangne khlem bam khlem dih naduh ba la iap u syiem, pyllait lem seh ba ngan ioh leit wad jingbam, lada men donkam ha kano kano ka shitom ka kut lad nam ha ka kyrteng u 'khiew syiem ngan wan hi ." Kumta u la pyllait. Haba u la plie sa kawei ka kamra u shem pynban ia u

khnai, uta ruh u la khroh ba un pyllait lem bad iathuh la ka jingjynjar ba um ioh bam shuh naduh ba u la shah set ha kata ka kamra. Une ruh u la tyrwa ba lada un iakynduh ia kano kano ka jingeh, un shu nam ha u 'nai ksiar un wan iarap hi. Nangta u plie sa ka kamra kaba lai, hangta u shem ia ka paro, kane ruh ka la iathuh hi ia la ka jingeh, bad kyrpad ba un pyllait lem, u ruh u la kular ba lada un donkam ne iakynduh kano kano ka jingeh un shu nam ha ka kyrteng ka paro ksiar kan wan iarap hi. Haba u la dep pyllait lut ia kita, u la mih nangta bad leit poi ha kawei ka jaka ba shong iwei I tymmen. Mar ïapoi hangta u la kylli "Phi leh aiu hangne," I ruh I la iathuh ba I ap ia ka iing u ksuid rangbah, bad namar ka jingisynei ia u I la ong khie khun leit noh, ioh lap u ksuid namar ba u la jan wan bad lada un wan un pynkleh lang u shyiap, u kba bad u truh shi shi mon bad hadien un phah pyniaklad beit thik la la ka jong, lada duna un pyniap bad lada biang un pynshongkurim bad kawei ka thei samla ba u la ri khnang. Shuh shuh I la ithuh ba bun ki bym lah bad ki la shah pyniap. U khun syiem u la kylli biang kumno mo meirad yn shu pyniap ha ka jingshisha uta u bym lah te u la shah rem keiñ ban ioh ia kata ka samla, hynrei ban shu pyniap eh te phi ka bym long bad kaba long beaiñ ha khmat u Blei u briew. "Em la ban ktien I tymmen leit noh te u la jan wan." Ha kata ka jingiakylliang nia, hamar ba u mut ban phet noh, ngung la mih u ksuid bad u ong "Wat phet ap shano men leit." Haba u la ap, u phah ba un pyniakhlad u shyiap, u kba, bad u truh la ka jong, hadien ba u la pyniakhleh lang shi jaka. Ia kane ka kam la dei ban pyndep hajrong uwei u lum ba madan. "Lashai me dei ban pyndep ngan wan thew," la ong u ksuid. Marwei u la pisa lynga kumno yn leh, ha kaba khadduh thret u poi kynmaw ia ka kular ba la iateh bad u dkhiew, u khnai bad ka paro, dei ia kine ba u nam. Shisien nam ia u u dkhiew syiem, brem la wan ki dkhiew bad ki pynkhlad ia u shyiap shi jaka bad u tang shu nam ha ka paro ksiar, thur la wan ki paro bad ki pynkhlad ia u truh shi jaka, bad haba u nam ia u 'nai ksiar, brum la wan ki khnai ki pyniakhlad ia u kba shi jaka. Ha kata ka jingiarah ia uta u kba, namar ka jingiaknieh ban ioh nam ha khmat la u kynrad, u wei u khnai u la kum nguid bad duna uwei, kumta u 'nai ksiar u la iathuh ia kata ha u khun syiem. Hynrei u khun syiem u la

jubab ym lei lei namar ka dei ka nusib ka jong u, kam pher wat la u dei ban iap namar ym dei ba u nguid khnang.

Kum la shai haba u rangbah ksuid u la wan, u la ialam bad kata ka thei samla kaba long kum ka buskit. Haba u la thew nyngkong ia u shyiap u shem ba u biang thik shi mon bad u truh ruh kumjuh hynrei hamar ba u mut ban thew ia u kba kaba dei ka rai artad ba kata ka thei samla kan long noh ka kurim uta u khun syiem, ha ka jingpyrkhat babe kata ka khun syiem ka la bynthiew kynsan, phuit! Bad leit poi kata ka bynthiew kaba tylli ha ka jaka ba don uta u kba bad haba u ksuid u thew, u lap ba ka biang beit thik shi mon. Kumta u la ioh ban shong kurim ia kata ka kynthei bad ia uta u ksuid pat u shim da ka wait bad ot na ryndang jong u bhut. Ka khana ka ong ba u khun syiem u iathiah tang shi miet bad kata ka kynthei namar ba u don la ka lok lajong sha shnong.

KA THEI BHABRIEW BUN BUIT

Shi sien ha kawei ka shnong la don kawei ka longing kaba don ka thei bha briew bad ia kane ka jingbha briew jong ka, ka 'er synrai ka la ioh rah bad leit poi haduh ka tyndong skhor u Syiem ka Hima. Mar ia tip ia kata u syiem u la leit da lade sha kata ka shnong ban leit pan na ki kmie ki kpa ban shongkha ia ka, hynrei kam treh. Hadien nangta u thong da ka ksiar ka rupa baroh shi rynieng met, bad kumba ong ka ktien ka spah kaba don jabieng ka pynsamtawi ia ka jingmut jingpyrkhat bad ia kaei ka bym long ha ka spah kaba long suda. Kumjuh ruh ki kmie ki kpa kata ka thei bhabriew hadien ba ki la iohsngew ia kata ka thong ka haid jong u syiem ki la kohnguh ba un shong kurim ia ka. Kane ruh ka long hadien ba u la kylli ha ka sien kaba lai. Ynda kumta haba ki kmie ki kpa ki la mynjur ka khun kam nud pynlah ne haram ia ki. U Syiem pat namar ba u la ingkhong palat ba kam ngeit naduh nyngkong bad ba ka la thad pynjah burom ia u kum u syiem, ynda

la poi ha shiteng lynti ba u ialam u la ot laifi ia ka met jong ka bad pynthiah lyngktar ha madan. Katba u dang leit wad mluh na kawei ka shnong kaba kham pajih na ka jaka ba u pynthiah, la wan iaid uwei u nongsharai langbrot bad shi kynhun ki langbrot, haba u la iakynduh ia kata ka jingjia ba shyrkhei u la shim ia ka met jong ka bad thep hapoh byrni kit kynphad ki langbrot.

Ynda haba uta u syiem runar u la wan, u shem ba kata ka samla kam don shuh bad la don ba wan shim. Kumta u la bud dien sia lyngba ki 'nap kjat ki langbrot, haba u la iakynduh, u la kylli phi iohi ia ka briew hangne kaba thiah, hynrei u nongap langbrot u la jubab thok da kaba ong ba u iohi tang ia uwei u briew uba iaid lynti bad bah ia kaei re kaei kum ka briew, u da kdew artad ia kawei pat ka lynti ba uta u briew u iaid. Mar kumta hi uta u syiem u la phet bak ban buddien ia uta u briew hynrei long lehnohei um lap. Tang shu poi ha la ïing uta u nongap langbrot u la sei ia kata ka briew bad tah dawai dashin haduh ba kan da koit bha. Ynda haba ka la koit ka la ong ia u, ba kam don spah don hajar hynrei tang ki jingdeng ba ka don ban ai hynrei uta u nongsharai langbrot um treh. Kumta tang ka nguh ka dem ka ai bad u ruh u la pyllait suk ba kan leit. Ha ka lynti iaid jong ka, kum ka thei bha briew ka la poi ha kawei ka kper sohkhia, bad ka la ibang bam ia uta u sohkhia hynrei haba ka pyrta katno katno ruh ba ki trai kin iohsngew ym don ba jubab kumta ka la shu kheit la ka kheit bad ha thning uta u sohkhia ka wah shi syrwiang ka ksiar. Khlem poi pyrkhat la mih kynsan uwei u tymmen uba la shu peit shin ia kata ka jingbha briew jong ka na rieh katba ka dang kheit sohkhia bad u ong "Ngam don kam ksiar hynrei nga kwah ba phin shah ba ngan shongkurim." Ka ruh kum ka thei bun buit ka la ong, "Leit pan phet shuwa na la ka lok nangta ngin sa iashong bad nga." Katba I tymmen I dang leit iania bad pan phet na la ka lok, namar ba kam treh ban iaphet bym don daw ei ei, ka thei bhabriew pat bak ka phet nangta. Haba I tymmen I la poi I shem ba kam don shuh bad leh nohei ka jingiapra khiewja jong I bad la ka lok.

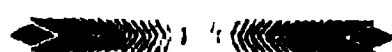
Nangta ka la poi sa ha kawei ka madan, ha kata ka madan la don shi kynhun ki samla shynrang, bad tang mar shi sien iohi ia ka,

ki la beh wut wut shajan jong ka ban iakam ba kan iashong kurim ia ki, hynrei namar ba kam sngewthuh sngewthaw shuh ia kata ka jinglong khlem akor jong ki, ka la thaw da kawei ka buit. Ka ong kumne, "Ai kawei ka ryntieh bad uwei u khnam bad shuwa ba ngan siat, phi dei ban ia loit lymbuit baroh bad kat uta uba ioh nyngkong ban shim ia uta u khnam uba ngan siat un long u kurim jong nga bad u don hok ban leh ia nga katba u mon. Hadien ba ki la ai ia ka ryntieh u khnam ki la ialoit bad buh shi jaka ia ki jaiñ baroh, mar kumta ka ruh ka la siat wut ia u khnam sha khlaw bad uta u khnam ruh u la kynting jngai bha. Katba kita baroh ki dang ia leit beh ia uta u khnam ka pat ka thang da ka ding ia kita ki jaiñ jong ki bad phet bak ialade nangta. Haba kita ki kynhun lymbuit ki la iawan, ki shem pynban ba kam don shuh bad ba ki jaiñ jong ki ka la thang lut kumta ki la hap ban shu ia shong shata shapoh khlaw baroh shi sngi haduh ban da poi kaba dum ban leit shnong.

Haba ka la poi sa ha kawei ka jaka, la iohi iwei I tymmen riewspah I bym don lok, bad namar ka jingitynnad palat ia kata ka jingbha briew jong ka, ki la khroh la kjor ban kan iashong noh bad I bad ka ruh ka ong, "Phi dei ban ai bam bha ia nga khnang ba ngan sngaid ngan plung nangta ngin sa iashong bad phi. I ta I tymmen ruh namar ba ka la ai jingshngaiñ I la leh kumba ka la ong, I pynbiang ka bam bang bam thiang. Te ha kawei ka sngi katba ki dang leit hat ka la wiang ding ia kata ka iing jong I haduh ba ka la um lut khoit khlem sah shuh wat tang iwei I tiar ruh. Khatduh ka la thaw buit ban lait na ka jingpynhiar kput kiwei bad ba kan ioh kylla ia ki, ka la leit sha hat ban thied riam shynrang. Haba ka la riam, bad ka la iohi ba ka long thik kum u shynrang, ka la leit kylli shong shakri ha ïing uwei u syiem kawei pat ka Hima. U syiem ruh haba u la peit ia ka, u la ibiang ibit nadong shadong kum u shynrang bad u la khot bad ai ka kyrdan ba kham hajrong ba kan peit bad ban pyniaid ia kiwei pat kiba dei hapoh jong u. Ym don uwei ruh uba ithuh ia ka. Kumta ka la thmu ban pynhiar kput ia kita kiwei kiba thmu sniew ia ka, ha kawei ka sngi ka la leit phah shon dur sha iew bad la ka riam kynthei ha ka por ba ka shah shon dur. ia kata

ka dur ka la phah tah ha ka lad ba iaid bun briew bha. Ia ki shipai ka da bthah, jar uno uno uba kren ia kata ka dur kin kem bad wallam sha ka. Nyngkong la wan iaid uta u syiem runar bad haba u la iohi ia kata ka dur u la peitseh bad byrngem byrsit ia ka, haba ki shipai ki la iohsngew ki la kem bad leit lam sha iing jong ka. Haba u la poi hajan jong ka, uta u syiem u khlem lah jubab ia ka jingtohkit jong ka balei u tim bad byrngem byrsit ia kata ka dur kumta ka la hukum ban set along. Nangta iaid sa kita ki kynhun ba shah pynloit jaiñ, kita ruh kumta hi ki la byrngem bad ka tim ka tla ia kata ka dur, ia kita ruh la kem bad haba la leit lam sha iing jong ka, ki khlem lah jubab ba ka kylli jingkylli hangta ka la phah set along. Khatduh la wan iaid sa ita I tymmen pluh iing, bad ita ruh I la kren ia kata ka dur. Hynrei haba ki shipai ki la kem, I la kyrpad bad nguh arti arjat ba kin pyllait noh, hynrei kim sngap bad leit ialam beit sha jan jong ka. Haba ka la tohkit ia I, I la iathuh lut ia kita kiei kiei ki jingjia ia ka iing jong I, kumta ka la pyllait noh ba in leit la ka lynti.

Kum ka briew kaba leh khuid leh suba man la ka por ka ju leit sum sha kawei ka wah kaba jngai na shnong. Katba ka dang sum bad law ia ki niam ki beit ba ka phong, la iohi kynsan u syiem ia ka katba u dang iaid kai. U pat haba u la iohi lut nadong shadong ia kata ka riam ka beit bad ba ka dei pleng ka kynthei u la shu sngap jak khlem iathuh hano hano. U Syiem namar ba u dei uba dang khynraw ha la marwei u la rai ban shongkurim ia ka. Man la ka por haba u shong u bam u dih ha la marwei, u shu sngew sammut ia kata ka jingleh ka shakri jong u.Shisien ka la kylli ia u balei ba u rkhie haba u peit ia ka, u pat mar kumta u la tur sha jan jong ka bad ka wiat rymmuiñ u shim ia ka tupia bad u shñiuh ba ka buhrieh u paw, ka ruh ka la shu rkhie noh. Nangta ki la iapynbeit ia ka sngi ban ia pynhiar synjat noh.

KA SUDRUP

Ha kawei ka sngi u kpa ka Sudrup u la khreh ban leit iaid kai sha ri Dkhar, te kum u Patsha ba don khun tang ma ka hi, u la kwah ban pynhun ia kaei kaei kat kaba ka kwah. Shuwa ba un mih noh na iing u la ong ia ka, ka kwah ba un wanlam kaei ne un thied ei ei na ri Dkhar. Ka Sudrup pat kam kwah ei ei lait tang ka iit khmih ba un thied na ka bynta jong ka, ynda ka la ong kumta u la kular ba un wan rah.

Haba u la leit sha Dkhar hadien ba u la sah katto katne sngi u la dei ban wan phai noh sha la ka Hima, hynrei ynda u la poi ha jhad ban shong noh u la kynmaw khlek ba u la klet ban thied ia ka ïitkhmih ba ka phah ka khun ba u ieit thep mynsiem. Mar kumta u la pynsangeh ia kata ka jhad bad u hiar ban leit thied. Haba u la poi ha la shnong u la ai ia kata ka ïit ha la ka khun. Ka Sudrup mar synioh ia kata ka ïit ka la dap da ka jingkmen kaba khraw bad ka la leit buh khop sha la ka kamra thiah la jong. Man la ka sngi ha la marwei, ka shim ia ka ïit bad kylli, ko ïit mano ba bha briew tam? ka ïit ruh ka jubab, dei ka Sudrup ym don shuh ha pyrthei lait na ka. Shu kumta hi manla ka sngi ka ju kylli ia ka ïit. Ha kawei ka sngi ka meinah jong ka, ka la peit tuh hi sia na I pongshai bad haba ka la iohi ba ka iit ka jubab, ba ka Sudrup ka dei kaba bhabriew tam, ka la leh sainti bad peit bniah hangno ka Sudrup ka buhrieh ia kata ka ïit. Ha ka por ba ka Sudrup kam don ha kata ka kamra, ka la rung sop bad tuh noh ia kata ka ïit. Haba ka Sudrup ka la rung ha la ka kamra ha ka step kaba bud bad ka thmu ban shim ia ka iit hynrei ka shem pynban ba kam don shuh. Kumta ka la shu sngap noh kam nud kylli ne tohkit namar ba ka tieng ia la ka meinah, bad ba ka kynmaw bha ia ki jingpynjynjar jong ka, ha bym don u kpa. Ynda ka la kham san khyndiat ka meinah kaba la pun da ka jingsniew ban pynjot ia ka Sudrup namar u Patsha u ieit eh, ka la ai jingmut ia u ban leit pynshong skul noh sha shnong ki kmie ki kpa jong ka. U ruh na ka bynta ka lawei ka khun marwei u la kohnguh khlem jingkhohñioh.

Ha ka step kaba bud, ka la ialam bak sha kata ka shnong ba sah ki kmie ki kpa jong ka. Ha ka jingiaid lynti ba jngai, ka khynnah kam lah khlem da shongthait kumta ka Sudrup ruh ka la ong ba ka kwah ban shongthait shuwa namar ba ka la mih syep mih syar palat. Kata ka meinah ruh ka la kohnguh. Haba ki la ia shongthait ha kata ka jaka khlaw ba rben bad ba I ngiew ban peit, ka Sudrup ka la iohthiah, mar kumta joit ka meinah ka ieng bad ka ieh ia ka hangta marwei. Ynda haba ka la poi ha iing u Patsha u la kylli bad ka ruh ka jubab beit ba ka la wan buh. Haba ka Sudrup ka la kyndit na ba iohthiah, ka shem ba ka la miet bad dum thlip khlem iohi ei ei ruh hangta ka la iam ihnud ihnam ha la marwei bad tang shi phang la wan u wei u ksuid u la rah ia ka nangta bad pynshong ha la iing. Ka pat ha ka jingtieng, nyngkong kam nud ban peit sha u bad ka khaprip ngaiñ tad ynda u la khroh ba ka sa khyllie khmat. Haba la poi ha iing jong u, u la ai ka bam ka dih kaba pahuh pahai katba ka kwah, nalor nangta ruh u kam khun ia ka namar ba u dei uba marwei.

Dangstep kata ka meinah ka la shim ia ka iit bad kylli kumba leh ka Sudrup, ka iit pat ka jubab, ba ka Sudrup ka don bad u ksuid ka im ka jingim ba pahuh pahai kham palat ban ha la iing. Haba ka la iohsngew ia kane, ka la ong ha u Patsha ba kan shet jingbam ban leit ai ïa ka Sudrup, u ruh ha ka jingshida jingmut u la shạh. Haba ka la leit ha kata ka jaka, ka la iohi ia kawei ka krem bad dei hangta ba ka suba ba ka Sudrup ka sah. Mar kumta ka leit tied jingkhang bad ka Sudrup ruh ka plie. Ha ka jinglong khynnah kam tip ba uta u kpu ba ka meinah ka ai u dei ba ka la thep da ka bih hapoh, kumta hadien ba ka meinah ka la leit ka la bam bad ka la iap. Haba u ksuid u la poi u shem ba ka la iap bad u pynim pat, ynda haba ka la im pat u la mana ba kam bit shuh ban plie iing ynda wan mano mano ruh bad ka ruh ka kohnguh.

Ka meinah haba ka la poi ha iing ka la kylli ia ka iit shaphang ka Sudrup, ka iit ruh ka jubab ba ka la im pat ba u ksuid u pynim. Kumta ka la thaw buit thaw lad ban leit biang. Ha ka sien kaba ar ruh ka la leit biang bad ka Sudrup ruh ka la bam bad iap biang. Haba la poi u ksuid u la pynim pat nangta u la sneng bad ong, kane

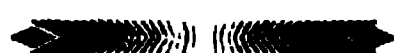
ka dei ka sien kaba ar ban pynim biang ia phi, ha ka sien kaba lai te ngam lah shuh, phi khun wat nym plie shuh iano iano lada don ba wan. Ynda ka meinah ka la poi ha la iing ka la kylli biang ia ka ïit, hynrei ka jubab ba uta u ksuid u la pynim biang, hangta ka meinah ka la sat sia bad leit biang ha ka sien kaba lai bad dei artad hangta ba u ksuid ruh um lah pynim shuh, haba u la poi ha iing uta u ksuid u la iam pangnud namar ba u bynnud eh ia ka, u la thep ia ka met jong ka ha kawei ka synduk ba phyrnai bad buh da ka ksiar bad mawkordor ha ka met jong ka. Ia kata ka synduk u la pynkie ha kawei ka wah kaba tuid sha duriaw. Kata ka meinah ka la tem ksing ha la ka jingmut jingpyrkhat namar ka iit ka la iathuh ba ka la ıap bad ba u ksuid u la pynkie ha wah.

Kaei kaba jia ia ka Sudrup, ka khana ka iathuh ba haba kata ka synduk phyrnai ka la kie bad poi ha ka pung kaba heh, la iohi u Patsha ri thor katba u dang shongkai ha phyllaw. Mar kumta u la hukum ia la ki shipai ryngkat ki maji ban leit shim ia kata ka synduk phyrnai. Ynda haba ki la wallam hajan jong u, haba ki la plie la shem pynban ia ka met iap ka Sudrup ba bhabriew ryngkat ki ksiar bad mawkordor ha ka met jong ka. U patsha u la phah ia ki stad sumar ban pynim pat ia ka. Namar ka jinglong hok bad jinglong shisur ka Sudrup, uwei u stad u la lah ban pynim pat ia ka. Haba ka la im pat u Patsha u la shongkurim ia ka bad iohkhun saw ngut, ar kynthei bad ar shynrang. Ynda haba kita ki khun ki la kham san, ka Sudrup ka la kynmaw tympang ia la u kpa bad ka kwah hir hir ban leit sha jan jong u. Haba ka la pynsngew ha la u kurim, u la kylli bniah shaphang jong ka bad ka ruh ka la iathuh ba ka dei ka khun Patsha Ri Khasi bad ka jingpoi jong ka shata dei na ka jingshukor ka meinah, ter ter ka la iathuh lut ia kata ka jingri u ksuid. Shuwa ban leit, ka Sudrup ka la ong ba dei ban thoh shithi, khnang ba u kpa jong ka u dei ban tip tangba ia ka kyrteng jong ka ym dei ban pynpaw, kaba mut ban iathuh ba u khun Patsha bad ka lok ryngkat ki khun kin sa wan kai sha u. U kpa khun jong ka ruh u la kohnguh kumba ka la pashat jingmut.

Haba ki la leit, ia ki la wan shaw da ki shipai ki swar u Patsha Ri Khasi kum ka jingburom ia u Patsha Ri thor bad ha ka juh ka por la pynlong ka jingiabam ia dih sngewbha. Haba ka Sudrup ka

la poi ka iohi ba u kpa jong ka u la tymmen bha bad um ithuh shuh ia ka bad u dang mut hi ruh ba ka dang pule namar ba katba u kylli na ka meinah ka ong, ba ka dang shong skul. Ynda ki la dep bam dep dih, u Patsha Ri thor u la kylli shaei ki khun jong phi ? u ruh u la jubab da kaba ong, ba u don tang kawei ka khun kynthei bad ba ka dang shong skul sha shnong ka meinah ryngkat ki kmie ki kpa jong ka. Kumta ka Sudrup ka la khot ia la u kpa sha kyndong ka pynithuh ia u ba dei ma ka, hangta u la iam bad doh-piam ia ka, nangta ka la iathuh lut phar ia ka jingleh ka meinah ter ter. Haba u la sngewthuh lut, ka Sudrup ka ong ia u ba u dei ban pan ia ka iit ba ka buhrieh. Uta u Patsha kum u 'laren u la byrngem ba kan sei ia ka iit ba ka buh bad khlem pynslem namar ka jingtieng ka leit shim bad leit ai ha ka Sudrup.

Kum ka jingburom ia uta u ksuid uba la ri bad sumar ia ka, u Patsha u la ong ba kin leit iakynduh. Ka Sudrup ka la leit ialam ryngkat ki shipai bad baroh shi iing ki la leit sha kata ka jaka ba u ksuid u shong. Haba ki la poi ka Sudrup mar ia iohi ia u ksuid ka la leit ban snoh rdin ha ki ksangti jong u, kita pat kiba bud bad ka, ki la tieng ym don pyrthei shuh hynrei ka la pynshngaiñ ba ym lei lei. Nangta u Patsha u la khroh ia u ksuid ban leit kai sha iing jong u bad u ruh u la kohnguh. Ka meinah nalor ba ka la raikhoh namar ba kam bam kam dih shuh bad ba ka la sngewsih palat ia la ka pap, haba u ksuid u la poi ha iing Patsha u la shim ia ka bad khñiot ha ki lynghoh kti jong u. Hadien kata u Patsha tymmen u la aiti noh ia la ka Hima ha uta u khun shynrang nyngkong jong ka bad ka jong u kpa jong ki pat ha u khun ba ar.

KA THYMMEI U NONGUMÑIUH

Ban wad ia ka thymmei ne tynrai jong kano kano ka shnong ngin shem bad lap lyngba ki khanatang bad syrwet jong ka mynnor kiba pyni ia ki dak ki shin jong ki jingtei jingshna na ki shympriah kti jong ki longshuwa. Kumjuh ruh ia ka shnong Umñiuh ym don ba tip naei ka wan, hooid wat la ki nongshong shnong ki tip ba ka

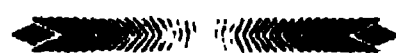
wan na kata ka jaka ba ki khot Lumlangngar hynrei kim bna pat kaei ka daw kaba la pynlong ia ki nongshong shnong ban kynriah noh shawei. La don ruh ka jingong ba ka kyrteng jong une u lum uba dei ka thymmei jong ka Umñiuh la jer da ki Phareng kiba ju wan buh tiar thma ha ki por hyndai dei na kata ka daw ba ka kyntien 'Longer' haba ki Khasi ki kynnoh ka kylla 'Lyngngar'.

Ia ka shnong ka thaw la seng la pynlong halor ka nia ia pan ia ong na u Blei nongbuh nongthaw lyngba ki ryngkew ki basa, ki 'lei muluk ki 'lei jaka ba kin pdiang hun pdiang suk bad ha ryngkat ka kyrkhu kyrdoh ia ki nongshong shnong ba kin roi parum pareh, ba kin koit kin khiah bad ba kin ia im suk im saiñ. Nyngkong nyngshap lyngba ki khana nongtymmen u lum Lyngngar u dei ka jaka jong ka shnong ki Nongumñiuh, ki briew ha kata ka por ki ia im suk im saiñ bad ki iaroi parum pareh, kim ju don jingkhuslai ha lynter ki saw aiom, ki sup ki thiar jong ki la pyndap bad shlei da ki jingkyrkhu kyrdoh U Blei. Une u lum u don ka bor ba maian haduh katta katta, kane ka paw shynna haduh kine ki sngi.

Kaba nyngkong eh ka maian ba une u lum u don, ka long ba katba nang jngai lada phi leit na ki them jong ka Bangladesh une u lum ruh u nang jrong. Shuh shuh lada phi leit na ki thaiñ Jaintiapur phin iohi ba une u lum u paw kyndiang kum uba don hajan eh. Kaba ar pat ka bor ba maian kaba don ha une u lum ka long haduh mynta, ba man la uwei pa uwei u mrad khlaw shuwa ba un leit shang leit krih sha kiwei pat ki jaka, ki hap ban da leit nguh leit dem nyngkong eh halor une u lum bad shisien ba ki la leit ym ju don koit ba ioh pyniap ia ki. Ki tymmen ki iathuh ruh ba u pukni barabor shuwa ba un leit wad doh pyut sha kino kino ki jaka u ju leit peit dorbin na kliar jong kawei ka dieng kaba heh kaba don hajrong jong une u lum. La ong ruh ba lada jia ryngkhat wat haduh kine ki sngi ba u nongbeh mrad u shem ia kano kano ka mrad kaba iaid ne ba her ba ki don halor une u lum da lei lei ruh kim ju ioh pyniap. Ki riew rangbah kiba ju brai bha ban leit siat mrad bunsien ki iathuh ba haba ka mrad ka mih ha ka por kem iongreiñ ne por miet katba ki dang peit da ka khmat kin iohi ba ka dei ka mrad shisha ka khih ne ka bam jingbam hynrei phew se ynda ki la siat

leit dei pynban ha ka dieng pyut kane ka pyni ba ka ryngkew ka basa ka buhrieh ne iada hi ia kita ki mrad.

Kaei pat kaba jia ba u Umñiuh ba un kynriah shnong noh na une u lum. Ka khana ka ong, na ka daw ba kawei ka khynraw ka leit thad ia la ka jaiñ da mynraiñ halor uwei u maw uba ju ai um bam um dih ia ka shnong ka thaw bad uta u maw ha ka jingsngew iam rem bad dem ñiuhmat u la phet bak bad la u para sha kawei pat ka jaka dei na kata ka daw ba ka um ka wah ka sa rngat noh bad haba ym don um shuh ka la pynlong ia ki briew ban phet shnong noh sha kawei ka jaka ba ki khot mynta Umñiuh. Ka jingshisha ka sah ia kaba ngim lah ban len ba u 'khar Bangladesh um ju tip ia ki nong Umñiuh ba ki dei na ka shnong Umñiuh hynrei u ju khot ba ki dei ki Lyngngar Ponji.

WAD JINGIEIJ SHA KHATAR SNEM LYNTI

Ha kawei ka shnong la don arngut ki samla shynrang kiba la ia ieij jan pran haduh katta katta bad kita ki dei u Patsha bad u Myntri. Ynda ki la shongkha ruh ki kurim jong ki, ki la ia armet lang bad kha da ki khun shynrang. Kine ki khun shynrang kumba long lem ki kmie ki kpa jong ki, ki la ia ieij haduh katta katta tad haduh ba kin da ia samla bha. Ha kawei ka sngi ki la ia leit beh mrad sha ka khlaw bah khlaw san kaba jngai na shnong. Ha kata ka jingiashang ia krih jong ki arngut, ki la iohtam pynban da kawei ka kot kaba thoh kum ka kynja shithi. Haba u khun myntri u la pule ia kata ka shithi ka thoh kumne;

"Nga dei ka khun Patsha, nga kwah ban iohi ia ka pyrthei ka mariang, ka bneng ka khyndew, hynrei long lèh nohei ba I pa im ailad bad shu set kut ia nga hapoh kamra. Nga don ka dur bad ka met ka phad kum ka tham soh, bad lada don mano mano ba kwah ban iakynduh bad nga, ki hap ban pynlut por khatar snem lynti ban poi sha ka jaka ba nga sah."

Katba u khun myntri u dang pule u khun Patsha u pynieng shkor triang bad phah biang ba un pule sa shiwat bad u khun myntri ruh u la pule biang. Ha lynti ba ki iaid ki la ia pyrkhat kumno yn leh ban poi sha kata ka jaka, ha kaba khatduh u khun myntri u la aibuit ban shna shuwa da u kulai kot bad hadien kin sa ia mih beit ryngkat ki jingbam jingdih kat ban biang kata ka jingiaid lynti bad kin ia mih ruh khlem da iathuh hano hano wat ia la ki kmie ki kpa. U khun Patsha ruh u la sngew iahap jingmut bad kohnguh beit.

Ha kawei ka sngi ynda ki la ia pynbiang pynbit ia kita kiei kiei khamtam u kulai kot ba ki dei ban iashong, ki la iamih bak bad ia uta u kulai kot ki la pynher sted ha suiñ kumba her ka jet. Ynda la poi ha kawei ka shnong ki la ia pynhiar noh ia uta u kulai kot bad leit pan basa ha iing iwei I tymmen. Haba ki la ia rung ha phalor ki la kyrpad ia ita I tymmen ba in ai basa ia ki shimiet. Hynrei ita I tymmen ruh I la pynphai nia da kaba ong; "Kumno khun ngan ong haba I iing jong nga phi la ia iohi hi kum I iing syiar, tang ban iarung ka khlieh te ka long." Koit kam pher meirad tangba phi la ai basa lem ngin sngewbha shibun eh. Ki la ia ong baroh arngut To kata la jubab I meirad. Ynda la poi ka miet, hadien ba ki la dep bam dep dih u khun myntri u sdang ban siang thiah. Katba u khun myntri bad I meirad ki dang ia shong bam kwai, u khun Patsha u la sdang ban thiah noh bad ha kata ka jingthiah jong u, u la buh la ka khlieh hapoh iing bad ki kjat sha lyniar. Haba I meirad I la iohi ia ka jingleh u khun Patsha i la rkhie sammut da kaba ong, "Balei khun phi thiah kumto.?" U khun Patsha u jubab da kaba ong "ba phi ong te meirad tang ka khlieh te ka long." "Em khun, phim sngewthuh," phai nia I meirad, "ka jingmut jong nga ka long ba ngin ia khih ia kdet hapoh te ka khapngiah hynrei ban ong eh ban nym long ban iathiah te em." "Kane ka jaka ka dang long." Kem ktien sa u khun Myntri, ka dei keiñ kumba ong I 'rad. Mar kumta hi u khun Patsha u la pynbeit jingthiah noh hapoh iing.

Haba ki la ia khie thiah mynstep ki iohi ia ka meirad ba ka shna syntiew. U khun myntri u la kylli, "Iano meirad phi shna syntiew ?" I meirad ruh I la jubab, "Nga shna na ka bynta ka khun Patsha te phi khun." "Haba kumta phi ioh pisa meirad.?" Tohkit u

khun syiem. "Nga ioh tang u khaw shi sien shet man ka sngi." Haba ka meirad ka la dep shna, ka la leit ai ha ka khun Patsha. Hadien ba ka meirad ka la wan phai iing ka la wanrah ia u khaw ban shet ja. Kumta ki la ia kylli bniah, "kaba kumno meirad kata ka khun Patsha ka long," la kylli u khun Myntri. Ka meirad ka jubab, "kata ka khun Patsha te phi khun ka bym ju iohi briew lait noh tang ia nga, ka bneng ka khyndew, ka pyrthei ka mariang bad ka sngi u bnai, ki khlur kiba dei ki jingthaw jong u Blei ha ka, ki long ki bym don dor ei ei". "Kumta phi ong meirad," ki la ia jubab lang baroh arngut. Ha ka step kaba bud ka la shna biang bad leit ai.

Ha ka miet kaba ar kine baroh arngut u khun Patsha bad u khun Myntri ki la ia pyrkhat bad puson ia kato ka shithi ba ki ioh tam na sañium, khatduh ki la ia mutdur ba ka lah ban dei beit kato kaba thoh ha kato ka shithi. Kumta ha ka step kaba lai ki la ia thaw buit ba u khun syiem un shna hi ia u syntiew bad hapdeng uta u syntiew kin thep ia ka shithi. Kumba la ia thmu ha kata ka step u khun Patsha u la ong ha I meirad, "ieh meirad mynta ka sngi ngan pynshna ma nga." "Phi nang seh" la kylli I meirad, "keiñ noh ioh duh ei ka jaiñ." "Em meirad kane ka jaiñ thaiñ syntiew don kiba die hangne ha shnong?". "Hooid, la jubab I meirad. To lada ym long ngan pynthied manga." La ong u khun Patsha. Kumta ka meirad ka la shah ia u ban shna. Haba u la shna ia uta u syntiew, ka meirad ruh ka la shoh bieij haduh katta katta namar ba u kham itynnad ban ia uba ka shna. Ynda u la dep shna, kumba la ia plan, hapdeng uta u syntiew u khun syiem u la thep da I shithi ba la thoh da u khun Myntri bad ki la bthah ruh ia I meirad ba haba I leit ai ha ka khun syiem in iathuh ba ka dei ban peit hapdeng u syntiew ba don ei ei. Kumta ka meirad ka la kohnguh.

Haba ka meirad ka la leit rah ia uta u syntiew, u Patsha u la lyngngoh ba uta u syntiew u kham pher bad itynnad shibun ban ia uba ka shna ha ki sngi ba la dep. Mar syniohi hi u la kylli, "mano ba shna meirad ba u itynnad katne katne." Ka meirad ruh ka kren sarong da kaba ong, "balei ngam nang seh ban shna pynpher." Kumta u Patsha u la phah ba kan leit ai ha ka khun jong u bad kumba la bthah ka meirad ruh ka la iathuh ha ka khun Patsha ba kan plied bha hapdeng u syntiew don ei ei. Ynda ka meirad ka la

khreh leit noh namar ka jingitynnad palat jong uta u syntiew, u Patsha u la phah ia I ba in kit ia u khaw katba I lah hynrei I ruh tang san kilo ka bor jong I kam lah shuh. Ka khun Patsha haba ka la plied ia kata ka pdeng uta u syntiew ka shem ba ka don ka shithi ba la khylliap rit bha. Hapoh kata ka shithi ka thoh kumne; "ngi kwah ban ia kynduh khnang khnang bad phi, ngi dei kiba na khatar snem lynti. Ngi donbok ba ngi la poi ha kane ka shnong bad lada long kaba lah phi dei ban pynlait por ha kano kano ka sngi ba ngin wan." Haba I meirad I la poi ha iing, kita ki arngut ki samla ki la kylli, "kumno meirad u Patsha u ong." O! la iathuh I meirad u la iaroh bad kylli pyrthew mano ba shna, hynrei nga ruh nga kren khyllew da kaba ong ba nga shna hi, bad u la ai khaw ia nga katba nga lah ban kit, hynrei nga pat tang katne nga don bor. "Ia uto pat u syntiew haba phi leit ai ha ka khun jong u, phi la bthah ba kan plied hapdeng?" la kylli u khun myntri. 'Hooid' khun jubab I meirad. Ha ka step kaba bud u khun Patsha u la shna biang bad phah leit ai ha ka meirad, hynrei u khlem thep shithi shuh namar ba u ap ia ka jubab ia kaba u la dep ai. Ynda I meirad I la wanphai na iing u Patsha, I la rah ia ka shithi ba ai ka khun jong u, bad haba kita ki samla ki la ia plied, ka thoh kumne; "nga ruh nga da kwah shisha shisha ban iakynduh briew, hynrei A! kordit, ngam ju iohi ia ka pyrthei mariang, ka bneng ka khyndew namar I pa I shu set kut ia nga hapoh kamra." Haba ki la dep ia pule u khun myntri u la ai jingmut da kaba thoh da ka shithi, ha ka sien kaba ar. Kumba ki la leh mynnyngkong ki la thep biang hapoh uta u syntiew ia kata ka shithi kaba thoh kumne, "ong ia I pa jong phi ba in shna jingkhang iit ne pei thliew khnang ba phin iohi ia ka pyrthei mariang bad iohi briew, hynrei lada phi shu set kut kumne te ngan sa bieij namar ba nga shu sah kut ha jingdum. Kumjuh ruh ngi lah ban thaw lad ha kano ka rukom ba ngin ioh ban shongkai bad phi." Haba I meirad I la leit ai ia uta u syntiew ha ka khun patsha i la iathuh shuh ba kan peit kumba myn nyngkong hapdeng u syntiew. Ka ruh kumba i la ong ka la kohnguh. Mar ia dep pule ka la shem buit kumba la ai jingmut da kata ka shithi. Ka la ud ia la u kpa ba un leh ia kata kaba ka kwah bad u ruh namar ka jingieij ia ka u khlem pynslem bad u la hukum mardor ia ki misteri ban pyndep. Haba kata ka

jingkwah jong ka, ka la urlong ka la phah da ka shithi ha ka step kaba bud ha ita I meirad ba wan ai syntiew. Ha kata ka shithi ka thoh kumne, "nga la phah ia kata kaba phi la ai jingmut, I pa I la pyndep bad mynta ka sngi phi lah ban wan ha ka por khyndai baje mynmiet ngan ap ha kamra jong nga." Ynda ka meirad ka la poi ha iing ka la ai ia kata ka shithi ha kita ki samla, hadien ba ki la dep pule ki sngewthuh ba kawei ka sien jam ba nyngkong ki la jop. Hangta ki la bniah ia ka meirad ia ka jaka rung jaka mih thik pa thik, haba ka la iathuh ki la iarai ban leit peit.

Ynda la dap khyndai baje mynmiet ki la ia mut ban leit noh hynrei arngut ki la ia kylliang ktien ba ka bha ong u khun Myntri ban leit shiphew baje namar ba ka kham kynjah ka pyrthei. Haba ki la leit ha ka por shiphew baje, ki shem pynban ba ka iohthiah lyngngai don tang ki shuki ba ka pynkhreh ba kin iashong arngut ryngkat bad kata kaba ka iohthiah mar pyrshah bad kita artylli. Kim ia nud pynwit ne kyrsiew kumta ki la thoh da ka shithi kumne "ngi la ia wan mynta ka miet, hynrei ngim ioh ia shong kai, ngi la iohi ia phi hynrei phi pat phim iohi ia ngi te lada long kaba lah ngin wan pat ha kawei pat ka sngi sa buh por." Ia kata ka shithi ki la buh ha ka met jong ka, da kaba thmu ba lada kan kyndit bad khih met kan hap ha madan. Tang mar san ne hynriew jam ba ki mih na kata ka iing ka la kyndit thret naba iohthiah bad ioh ia kata ka shithi, haba ka la pule ka la sngewsih namar ba ka la iohthiah.

Ha ka step kaba bud ka la phah shithi biang ha I meirad ba in ai ha kita ki samla bad ka la iakut biang ba kin wan noh shiphew baje. Ha kata ka sngi kaba bud pat ki la leit noh khyndai baje hangta ruh ki shem ba ka la iohthiah biang bad ki ruh ki la pynpaw hi ia la ka jingsngewsih ba kim ioh lad ban iakynduh namar ba ka iohthiah bad ki la buh da ka shithi kumba ki leh ha kaba myn nyngkong ha ka met jong ka. Ha ka sien kaba lai ka la rai ban shu buh noh da ka um pjah ha dabor khnang ban ym iohthiah shuh bad ka la phah biang ba kin wan noh khyndai baje mynmiet. Kine ki samla ruh ki ngeit ba ha kane ka sien kaba lai kin sa iohlad ban ia kren ia khana.

Kumba la ia kut jingmut na baroh ar liang mamla, ha kata ka miet kaba lai ki la iohlad ban iakren ia khana bad ia khublei. Hadien ba ki la ia kylli pyrthew bad ia shong kai slem, u khun myntri kum u ksiang u la buh ka jingkylli ia u khun Patsha kumno u sngew la un dang sngew kwah shuh ne em ban leit phai shnong haba u poi hangne. U ruh u la pynpaw shai ba um sngew kwah shuh lada I kongthei in shah ban un shong noh hangta. Nangta u khun Myntri u kylli sa na ka liang ka khun Patsha, "thei phi pat phi sngew kumno, hato phi kwah ne em ba une u samla un leit phai noh sha la shnong?". "Em ngam kwah, nga kwah ba in shong noh hangne." Hangta u khun Myntri u la sngewthuh ba ka tara jur kam noh shiliang ha kaba u la ong artad, "kane te imat ka dei ka plan u nongbuh nongthaw ym ka jong u briew, phi baroh arngut nga sngewthuh ba phi iadon ka juh ka jingmut te donkam ia I thei ba in iathuh ha la I pa hynrei na ka liang une u samla te ka eh namar ba ngi ia jngai shnong palat." Hynrei tang kawei ka buit la ong u khun myntri ba ngan ai ia phi kong thei, "shibit por jan kynjat shai iam kynsan na la kamra thiah bad I pa jong phi in sa wan beh, ynda I wan iathuh ba phi phoh sniew ia ki briew arngut ha iing I meirad kiba wan." Ynda ki la dep bthah kumta ki la ia mih noh. Ka ruh kumba u khun myntri u la ong ka la leh bad mar syniohsngew u Patsha ka la iathuh kumta hi kumba la hikai. Ynda u Patsha u la sngewthuh na kata ka jingiathuh jong ka u la leit iaid swait hi dalade bak bak sha iing ka meirad bad haba u la shem ia arngut ki samla lud, u la leit phah khot ha ki myntri. Kita ki samla ruh haba ki la poi ha iing u Patsha ki la iathuh ia la ka jaka ba ki wan. Namar ka jingbha briew bad biang rynieng ryniot u khun Patsha uta u Patsha u la sngewphuh mat phuh mut ban imon pyrsa noh. Kumta u la leit ialam sha ka kamra ba don ka khun khynraw jong u, haba u la pynithuh bad kylli ia uta u samla(u Khun Patsha) la u ngeit ne em ban iashong kurim noh bad ka khun jong u, u khun Patsha, ruh u la pynpaw ba um lah ban kyrngah kat ia u Patsha nangta haba u la kylli sa ia ka khun lajong ka ruh ka jubab ba kam lah ban haram ne lyndet ia la u kpa bad ka kohnguh ban iashong kha bad uta u samla. Haba kine arliang ki la ia mynjur la pynbeit ia ka sngi kyntiew kurim kloi kloi bad u khun u Patsha u la ia poikha suk ha ryngkat

ka kmen ka tamasa bad kata ka samla kaba u la angnud naduh kato ka por ba u ioh pule ia ka shithi ha khlaw beh mrad.

Hadien ba ki la iashong katto katne bnai, u khun myntri u la ong ba u hap ban leit phai shnong noh. Haba u la poi ha shnong, ki kmie ki kpa uta u paralok ki la tohkit ia u, shano u khun jong ki namar ba u shu jah la ka jah bad ba ki ngeit ruh ba u la iap. Hynrei u khun myntri ruh u la iathuh lut ia kiei kiei baroh kiba ki la iakynduh bad ong ruh ba u la jan wan. Haba ka khun Patsha ka la armet bad ka la kot sha ka khyndai ne shiphew bnai uta u kurim jong ka, u la ong ba u hap ban leit mih noh shajan la ki kmie ki kpa namar ba u la kynjah iing eh bad ba ki ruh kin lynga pisa haba ki tip na u paralok jong u. Kata pat ka lok jong u kam shah ba un leit tang marwei, ka kwah ban leit bud lang hynrei u kyntait namar ba ka lynti ka jngai bad ba ka ruh ka la jan dei por kha. Hynrei un leh kumno ha ka por ba u kiew ha la u kulai kot, ka la kiew kynsan joit bad shong hadien jong u, kumta u la ialam la ka ialam lang. Namar ba une u kulai kot u dei ban her ha suiñ, ynda haba ki la poi ha kawei ka duriaw kaba don ha shiteng na kata ka khatar snem lynti (lada iaid da ka kjat) kata ka kurim jong u, ka la suhkha. Hangta u la kut ka buit ka lad kumno un leh, ha kaba kut arsaw sien u la pynhiar hapdeng jong kata ka duriaw namar ka don kawei ka dew lynnong. Hangta kata ka lok jong u ka la kha khun synrap arngut ki shynrang. Namar ba ka dei ka por tlang kata ka lok jong u ka la ud khriat bad ka kwah ban ioh syiad ding. Haba u la iohi ia kata ka jingud khriat jong ka, u la shim la u kulai kot bad u la kiew bad king kylleng kata ka suiñ ha kaba khatduh u la iohi ia ka jingshai jong ka ding ha kawei ka jaka, mar kumta mar mar u la pynher la u kulai bad hiar ha kata ka jaka. Haba u la hiar u shem ba don kawei ka tymmen kaba lah ban dei ka riewkhlaw namar ba kam phong jaiñ bad u shñiuh jong ka ruh uba pyiar rañiaw khlem sad, haba u la kren katno katno ruh kam ai jubab ne kren. Khatduh u kdew ia ka ding, bad kane ka riew khlaw ka la sngewthuh ba u kwah ding ka la shim ia uwei u tyllai ka woh ha dieng bad ka ring kyrshut haduh ba un kem ding. U khun Patsha haba u la iohi ia kata ka jingleh jong ka, u la pyrshang katno katno wat hynrei um nang. Ha kaba kut u la shu shim da ka ding tyllaw kaba meh ding bad rah bak da

u kulai. Namar ka jingpaswut lyer palat ha suiñ kita ki dieng tyllaw ki la lip bad hap phliah ding ha uta u tyllai ba u bat ia u kulai kot, kumta u la hap ia lade jraiñ hapdeng kawei pat ka dew lynnong.

Une u long kpa u la pisa lynga ha la marwei kumno un leh u khuslai u pangnud ia la ka tnga bad ia la ki khun, u im u shong hangta da ki bnai hynrei ha kawei ka sngi la wan lap u mynthna bad u la kit ia u sha Dkhar ba un long Patsha. Kaei pat kaba jia ia ka lok jong u, kane kaba pli haba ka sngewthuh ba ar sngi um wan phai ka la shu pynhun ia la ka mynsiem da ki ummat ba tuid ha ki ar liang ngap miet la bad sngi. Ha kawei ka step katba ka dang leit sha rud kata ka dew lynnong ban leit sait ia la ki jaiñ ba ka kha khun la wan iaid kawei ka lieng uwei u Dkhar bad mar synioh ia ka, uta u Dkhar u la tan jubor ia ka nangta. Um sngap shuh wat la ka nguh na ki kjat jong u ryngkat bad ka iam ka ud da kaba ka iathuh ba ka don ki khun kiba ka dang pynthiah bad ba u lok jong ka u dang leit wad ding hynrei uta u maji Dkhar um pynshah skhor satia hynrei u tan beit shapoh lieng la jong.

Haba ka kmie kam don shuh ki khun ki im ha ka jingri jingsumar u Blei. Kum ka jingkyrkhu Blei ba khlem lyndet, ha kawei ka sngi katba ki arngut shi tnga ki tymmen shakri masi ki dang pynbam phlang harud jong kata ka wah bah kawei ka masi kmie kumba ka ju leh man la ka por ka rynsied ha um bad jngi haduh ban da poi ha kata ka dew lynnong. Ynda ka la poi ka ai buiñ ia kita ki khunlung kumta shi kumta man la ka sngi. Ha kawei ka sngi ita I tymmen shynrang I la bud namar ba I la ipher ia kata ka jingleh ka masi kmie, I da snoh na tdong jong ka bad haba la poi ha kata ka dew lynnong ka la thiah ialade bad ai buiñ ia kita ki khunlung. Mar ia iohi ia kata ita I tymmen I la sympat noh ia kata ka masi sha shiliang kata ka wah bah bad ynda la poi i la shim ia ka lieng ban leit rah ia kita ki khunlung.

Kata ka kmie ki khunlung kam shah hi tdot ia uta u Dkhar ban ktah wat tang ia ka met jong ka namar ba ka la iathuh hok ba um pat iap u lok jong ka. Ban pynshisha ia kane ka la pan da kawei ka wait shuri bad smai ba haduh khatar snem u lah ban ktah kti pat ia ka ne shongkha bad ka ruh da ka mon sngewbha kan

shah katba un leh. Ia kata ka shuri ka la buh hapoh syngkhlieh lajong.

Kaei kaba la jia ia kita ki khunlung, ka khana ka iathuh ba kita ki nongsharai masi shi lok ki la ia kmen bad sngew heh kupar namar ba kim ioh khun bad ki la ioh kabu ban shu kam khun ei noh ia ki. Khnang ba ki briew kin nym suba ei ei ia ki, u lok kata ka tymmen u la ioh ka buit ba kan teh da ka jaiñ ha ka kpoh bad leh kum kaba armet kumjuh ruh ba kan leit mih sha kita ki marjan shnong. Kita ki arngut shi lok ki sah kham jngai na ka shnong bad tang ki hi harud kata ka wah bah ki ba shong shnong. Kumba la ai buit uta u lok ita I tymmen ruh I la leh kumta hi. Ha kawei ka sngi I la leit sha ki shnong ba marjan ban leit pynpaw pyrthei ba I la jan ioh khun bad ba ka pyrthei kam khmih lynti shuh namar ba I la tymmen. Ynda poi ha kata kawei ka shnong ita I tymmen I la leit shongkai bad ia bam kwai kumba leh lem ki nongkyndong. Haba ki la iakren ia khana, ita I tymmen I la ong kynsan, "imat u Blei u la leh phylla ia nga ka bym ioh khun, haduh katne ka karta u la pynkit khun." Kita ki briew kiba don hangta ruh ki la lyngngoh namar ba ki iohi shisha ia kata. Ha kawei lei lei ka sngi I la nang pynheh shuh shuh ia la ka kpoh da kaba teh kham pynbun ka jaiñ, ynda haba I la leit mih sha kita ki shnong ba I la wan, ki briew ki la suba beit ba ka urlong shisha kumba I la ong. Don lei lei kiba ong ia I ba I lah ban kha khun synrap. Ia kane ka jingleh kita ki shilok ka long ba ki la ia plan lypa ba ki briew kin ngeit beit bad mutdur na ka jingheh palat ka kpoh ba in kha ar ar. Haba I la ioh sngew ba ki briew ki kitbok ba in ioh khun shi sien ioh arngut, ki la ong, "to ieh ngan donbok toi namar ba nga la dap bnai noh hi, lada ngan ioh shisha kumba phi la ia bishar khmat ngan khawai bad thang jingpynsawa. Haba I la sngewthuh ba ka khmat briew kam lah bishar ia ka jingthmu ba rieh jong I, i la ioh ka kabu kaba biang. Ynda la dap katto katne sngi ki la thang bom bula jraiñ shi jraiñ ban pynbna ba ki la ioh khun. Kiba ioh sngew ruh ia kata ka jingsawa ki la ia mutdur beit ba I la kha khun.

Haba kita ki khynnah ki la dap shiphew ne khatwei snem ki la phah skul noh sha kita ki shnong ba marjan bad haba ki la dap

khatar snem ki kmie ki kpa ting jong ki, ki la pyrkhat ba kiri peit noh ia ka kamai kajih namar ba ki baroh arngut ki la noh tymmen bad kim lah korbar shuh. Ha kata ka wah bah ruh ki hap ban khrong khajna ia kino kino ki jhad ne ki lieng kiba iaid lyngba namar ba kata ka jaka ka dei ka jong ki. Ha kawei ka sngi katba kita arngut ki dang iashong ap jhad la lap ka miet ha kata ka jaka hynrei donbok la poi tang kawei ka jhad ba sangeh hangta. Ban leit shnong ruh ki sngewthait kumta ki la leit bad thiah miet noh ha khrum jong kata ka jhad. Namar ka jingdait palat jong u kaiñ pyrjong kim iohthiah baroh shi miet kumta ki la ia byrngia noh da ki jingiathuh khana. Uta uba kham rit u ong ha la u hynmen, "haba nga peit ia ka dur I bah nga I kum ka soh priam ih bad haba nga peit ia la ka dur pat kum u tiew mangkaro, I mei jong ngi pat ka dur jong I kum ka rnga bad I pa ruh kum ka pring". "Em phi," kem ktien sa u hynmen, "I mei I pa jong ngi kim dei kito, sngap ngan iathuh," kumba da tip lypa ia ki jingjia. "I mei jong ngi ha ka por ba I pa I mut ban leit sha shnong I meikha, I mei I leit bud lang bad khlem sngap wat haba I pa I la ong ieh namar ba I la jan kha khun hynrei I la kiew la ka kiew ha u kulai kot. Kumta ynda haba la poi ha kawei ka duriaw I mei I suh kha bad I pa I la pynhiar hangta ha kawei ka dew lynnong. Namar ba I mei I la khriat palat I phah ia I pa ban leit wad ding. Hynrei I pa pat haba I la ioh ia ka ding ruh na ka daw ka jingpaswut palat ka lyer ia ka dieng tyllaw ba meh ding kaba I teh ha tdong u kulai kot, ki phliah ding ki ioh ban thang ia u tyllai katba I pa i dang bat na ryndang u kulai bad dei hangta ba I la hap artad sha tbian, I mei pat haba I pa im wan shuh I la shah tan jubor ha u Maji kawei ka jhad ha ka por ba I leit sait jain harud kata ka dew lynnong ba I kha ia ngi. I mei I la kyrpad katno katno ruh uta u Dkhar um pyllait satia bad I pa pat u mynthna u la ioh ban rong noh na kata ka dew lynnong ba I hap shapoh Dkhar bad pynlong Patsha artat namar ba ka dei ka jaka ba kyrduh Patsha." Katba kita ki shipara ki dang iathuh khana, ka kmie trai jong ki pat kaba don hapoh kata ka jhad ka la nang iohsngew lut kdar ia kata ka khana jong ki. Kumta man la ka sngi katba ki wan, ka la shu iam shu sngewsih bad kane ka jia hadien ba ki la ia leit. Ha kaba kut uta u trai jhad u la ai ka jingmudui sha u Patsha la jong, ba man

la ka por haba kita ki khynnah khasi ki la wan, na dien jong ki bun sien ka lok jong u ka shu iam shu sngewsih wat ka bam ka dih ruh kam treh shuh. Haba la poi kat kata ka jingujor, u Patsha kum uba dei peit ia ka shong suk shong saifi jong ki khun ki raiot u la phah ka ijar sha ki tymmen kiba dei ki kmie ki kpa ting kita ki khynnah ba ki dei ban leit hajir kloi kloi, balei ki pynthut pyndiaw ia ka lok u maji man la ka por. Ynda haba ka jingujor ka la poi ha kti kine ki tymmen, ki la sdang ban tohkit ia kita ki khun ting, "kaei ka daw, balei ba phi leit pynwit pynsngewsih pynthut pynthynrei khun ia kata ka lok u maji." "Em," la jubab u hynmen bad u la iathuh kumba u la parom ha jhad ha uta u para. Ynda haba ki la sngewthuh ba ki la iakren tang kumta, ki la sngew skhem ban leit hajir shajan u Patsha.

Haba ki la poi hajan u Patsha ki arliang ki shah mudui bad u nong mudui ki la ia ieng ha khmat u Patsha. Haba u Patsha u shim jingtohkit na u Maji, u Maji u la iathuh kumba u la ujor nyngkong bad nangta pat ynda haba u la shim jingkylli na kita ki khynnah ki la jubab thik tang katkum ka khana ba ki la iathuh man la ka por ba ki leit thiah ha khrum ka jhad. Mar ia kut ka ta ka jubab, u Patsha joit u la ieng na ka jaka shong bad kumjuh ka kmie trai jong kita ki khynnah ki la ia doh ia dait bad ia piam ia la ki khun. Hangta hi kha ma kha kita ki tymmen arngut ki la duh khun noh hynrei kita ki khynnah kim shah ba kin phet bad ki kular ba ki dei ban ri ban sumar hi ma ki ha ki sngi ki jinglongtymmen jong ki. Katba ia uta u Dkhar pat katkum ki kam bad jingpynkheifi ia ka hok long briew man briew, la rai ban shu ot lain ia ka met ka phad jong u da ka khukri bad ber sa da ka mluh haduh ba un da iap suki hi.

Ha kata ka jingiakynduh lut jong ki baroh saw ngut shi khun, u Patsha u la ong ia kata ka kmie ki khun ba um shaniah shuh namar katto snem ba ka iashong iasah lang bad u Maji ka la iapoi kha beit, hynrei ka pat kum ka kular ba ka la iasmai bad uta u maji ka la pynpaw ha khmat jong u da kaba ong, "me tip katno snem kine ki khynnah ki don mynta." Uta u Patsha um tip. Hynrei ka la jubab hi da kaba ong, "ba sa tang shiphew sngi lada ngim iakynduh me la duh ban kam trai ia nga, ka daw ka long ba naduh ba une u

Dkhar u la ring jubor ia nga, nga la smai ha ka shuri ba nga buh hapoh syngkhlieh ba khlem pat dap khatar snem um bit ban ktah kti namar ba u lok jong nga um pat iap bad hadien kata un leh katba mon.Hynrei mynta sa shiphew sngi ka la dap khatar snem." Haba u la sngewthuh ia kata u la kular pat ban iashong ia sah biang bad ka.

KI KAMBAH U SHYLLONG

Ha thaiñ ri war Mihngi la don uwei u briew uba kyrteng u Shyllong. Une u riew phylla u dei tang u nong kynro sbai ne nongsumar sukher briew katkum ka sap ba la ai u nongthaw. Ha kawei ka sngi u la mih na iing ban leit khwai dohkha, hynrei ynda poi harud kawei ka pung u la shoh samthiah ym don jaka shuh. Kumta ngaiñ u leit ki khmat, katba u dang iohthiah la wan kawei ka puri hajan jong u ha kaba ka la kren ia kine ki kyntien, "ka sap ban sumar briew me la don lypa, hynrei kaba donkam eh ia me shuwa ba men ioh ia u kynbat dawai ba janai tam na ka bynta ban sumar briew, me dei ban ngam bad shim ia u thie u maw ba phyrnai napoh um bad me lah ban pyndon kam katba me mon." Ha kata ka jingioh thiah u la shu iohsngew tang artylli ki bor ioh sngew hynrei ban peit ki khmat um lah, ynda haba kata ka puri ka la dep kren ia kine ki kyntien ka la phet bak bad u ruh ynda haba kam don shuh ha kata ka jaka u la kyndit bad leh ia kita ki jingbthah jong ka.

Kaei kaba mih na kita ki jingai jingmut bad jingbthah jong kata ka puri ka long kumne; La don uwei u briew ha kawei ka shong uba la shah puh bseiñ, te haba ki ba haiing ki la tip ia ka jingstad u Shyllong, ki la phah khot. U Shyllong kum u 'riew shemphang bad ba ioh jingstad na ka puri u la shim ia u sbai bad ka thnum ka kyrpad, khlem shim por kumta kumta hi soit u her u sbai la kum ka sim bad leit wad ia uta u bseiñ uba puh ia uta u briew. Haba u bseiñ u la wan la iohi ba u sbai u dem beit tiap ha shyllang mat jong u. Mar ia poi hajan u Shyllong, u la khroh la kjor bad phah ba un kjit noh ia la ka bih ka sni na uta uba shah puh. Kumta uta u briew ruh u la koit pat.

Kaba ar pat ka kambah u Shyllong ka dei ha Umñiuh (Umñiuh-Tmar mynta). Haba u Shyllong u wan ban sumar briew ha kane ka shnong, u la shem ba ha trai jong u ktang (Siej heh) ha ka jaka ba don steshon kali mynta la don uwei u 'seiñ bah. Hangta u la pynsngew bad iathuh ia kata ha ki katto katne ki briew, da kaba kob sarong ba lada ki kwah un pynmih bar ia uta u bseiñ. Ki ruh ba ki kwah ban peit kai haduh katno ka jingstad ka jong u, ki la kohnguh. Shuwa ba un pynmih u la bthah lypa da kaba ong, "une u bseiñ u jrong kumba san kilo mitar ei ei bad ka met jong u ka heh katta katta, lada un mih un jliah un leh ieit ia u, kumjuh ia ki tang ba ym bit ban tieng ne kyiuh ioh lyngkot rta bad phet ka rngiew ka bsi. Ynda haba ki la kohnguh bad mynjur u la shim ia ka iarong kwai bad ktha kwai nangta da kata hi ka jyntha kwai hadien ba u la kyrpad bad kren, u bret ha trai uta u ktang bad mar kumta ñiut ka khyndew ka khih bad ang de. Kumta ban pynthikna shuh shuh ia uta u bseiñ u Shyllong u la iathuh ba uta uba un sei bar, un dei u ryngkew u basa ka shnong bad lada un mih shabar ruh um pynmynsaw tang ba un phet noh hadien kata namar ba u la sngew khlem raiñ ba u la pynpaw pyrthei ialade. Nangta kan wan ka shitom ka jynjar ha shnong ha thaw ha kaba ka kamai kajih kan nym long kaba seisoh. Haba ki ioh sngew ia kita ki jingiathuh u Shyllong ba lada un leh sa shisien uta u bseiñ un mih syndon bad kin ngat ne hap ha kata ka apot kumta ki la pdam noh.

Kaba lai ka jingphylla ba u Shyllong u pyni ka dei ka jingleit sumar ia kawei ka kynthei ba la shah puh bsein hi kaba sah ha khappud Bangladesh. Kumba la ju tip ba ki nong border ki kham don jingiajan ne iadei bad ki khar Bangla ha ka die ka thied bad wat ha kum kine ki jingjia. Te haba la wan jia kum kata ka apot ha la ka khun, ki trai iing ki la phah leit wad da u khar Bangla ban sumar. Haba uta u dkhar u la sumar bad tah dawai katno katno ruh kata ka khynnah kam koit hi ne ioh bor hynrei ka nang jur nang jur pynban. Khatduh kita ki trai ki la poi ha ka synkhan khait da kumno kin leh bad dei hangta ba ki la ioh sngew ba don ka jingiathuh khana ki briew ba dei tang u Shyllong ba lah ban sumar, kumta ki la leit wad ia u. Ynda u Shyllong u la wan u la lah ban pynkoit ia kata ka khynnah. Kumba ngi tip ba lada uba ki briew ki kheiñ stad u shah jop katno ka jingsngewrem bad sngew bitar hapoh jong u.

Kane ka la jia ha uta u Kambiraj (u dkhar) uba tang shu la tip ia kata ka jinglah u Shyllong ban pynkoit ia kata ka khynnah u la leit ap hajan iing kata ka khynnah ban ioh leh myntor ia u Shyllong. Mar ia mih u Shyllong na iing kata ka khynnah, u khla uba heh u la beh thong ia u Shyllong khlem aili, hangta u Shyllong u la her krad ym don pyrthei shuh bad khatduh u la ioh ban kiew ha kliar kawei ka dieng. Ynda u la ioh ban shong ha ka jaka kaba bit hangta ha jrong dieng, u la sei ia la u kwai na ka Syria (Iarong kwai) bad da kata hi ka jyntha kwai u la bet praw ha uta u khla bad kumta kumta hi u kylla ksew uta u khla bad u Shyllong u ithuh ba dei u ksew ki trai iing ba u pynkylla khla. Mar kumta u hiar na uta u dieng u shim ia kata ka dieng lakhar bad thlieh pynrit ria ba kan long rupang bad teh sbuk shi song. Ha ryngkat ka thnum bad kren nongkñia bad kumjuh ruh ban pyni artad ia la ka jingstad ha uta u nongleh myntor, u la phah kylla da uta hi u rupang ba la meh ding ban leit beh ha uta u Kambiraj. Kum ka jingstad ba la ioh kyrpang na kata ka puri, uta u rupang meh ding u la beh ia uta u dkhar haduh ba ym don jaka shuh ia u ban rieh. Khatduh u la leit pan map na u Shyllong bad u ruh u la map da kaba sneng ba un nym mlien shuh nangne sha khmat.

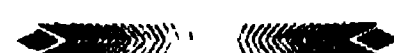
Kaba saw pat ka kambah ba u Shyllong u pyni ka dei ha hat. La don uwei u dkhar leh byrtong uba tip bha shaphang u Shyllong, kumta ban pyni ia kata ka jingstad ha khmat jong u, u la kob sarong ban ia pynpuh bseiñ katba lah, kaba mut ba u bseiñ u Shyllong un puh bad beh ia u, bad u jong u ruh ia u Shyllong. U Shyllong ruh kum u riew kyreit ia la ka jingstad u la kohnguh. Te la sdang shuwa u dkhar, nyngkong u la leh byrtong da kaba pynbeh ba un puh ia u Shyllong, hangta ka la tamasa ka iew ka hat ha kata ka jingiapyni jingstad. Haba u bseiñ u la beh sia sia ia u Shyllong, khatduh u la ioh ban kiew hajrong uwei u maw ha khlieh iew bad ynda u la ioh ktha kwai u la bret praw da ka jyntha bad uta u bseiñ u la kylla tyllai pynban namar u dei uba shu leh byrtong. Nangta u la kylli sa ia uta u dkhar la u la kut ne em la ka jingstad baroh. Uta u dkhar ruh u la kohnguh ba um don shuh da kawei ka lad. U la tyrwa noh kumba la iakut ba un pyni sa ma u, ryngkat lang ha khmat ki nongiew nonghat. Mar kumta thik u Shyllong u ieng hajrong uwei u maw da

kaba phai khmat sha ri Khasi, mar syndep kyrpad bad nam ha kata ka jingstad ba la ai ka puri la ioh sngew ka jingsawa kum ka er lang thari ka ba noh arsut kata ka bri soh, bri kwai, ynda la poi hajan u Shyllong dei pynban u bseiñ shisha u la doh-dait ia u bad leh ieij. Ynda la dep, u Shyllong u la phah ia uta u bseiñ ba un leit beh ia uta u dkhar bad mar kumta hi, uta u bseiñ u la beh ia u dkhar haduh ba um don jingstad shuh ban leh kumno kumno namar ba u bseiñ ba u Shyllong u phah u dei u bseiñ shisha ym dei u bseiñ leh jadu leh myntor. Ha kaba kut uta u dkhar u la pan map na u Shyllong.

Kaba san ka kambah ba u Shyllong u pyni ka dei ha ka jingleitkynro sbai sha Wahkhen. Haba u la poi ha kane ka shnong, harud jong kawei ka wah ka don ka dak twa ba la slem bha. Hangta u Shyllong u la iathuh ha u trai shnong ba kane ka jingtwa ka dei na ba u don uwei u bseiñ heh uba shong hangta. Haba u la pan bor na ki trai shnong, ki la mynjur ba un ia leh bad uta u bseiñ. Ha kata ka jingialeh bad uta u bsein uba ki khot u 'seiñ star, ka la neh haduh lai sngi kynthih. U 'seiñ star namar ba u dei uba la heh bor katta katta u Shyllong um lah ban pyndem ia u, teng teng u bseiñ u la jan ioh ban pynngop ia ka khlieh u Shyllong ha um kumjuh ruh u Shyllong u la ioh sei ia ka khlieh jong u shabar kumba shi tda ei ei hynrei kim ia lah hi ban pyndem uwei ia uwei. Ha kaba kut kata ka puri kaba la ai jingstad ia u, ka la wanrah beit thoit ia u sha kawei ka shnong ba ki khot Wahlyngkhat. Hangta ka la sneng ka la pyni ba um bit shuh ban ialeh pyrshah bad ki bseiñ namar ba kito ki bseiñ ki dei ki kñi ki kong jong ka, hangta hi u Shyllong u la shat ha ka jingmut jingpyrkhat ba kata ka puri ruh ka dei hi kaba na ka iing ka sem ki bseiñ bad u la kut jingmut noh naduh kata ka por ban nym ialeh pyrshah bad kino kino ki bseiñ.

Kaei ka jingmih ha kaba kut, ka khana ka iathuh ba uta u Syiem ki bsein uba shong basah ha Mawksiar ka jaka ba don shapoh Mawbeh, u la leit iakynduh bad u Shyllong. Une u bseiñ u la hukum ia u Shyllong ba u dei ban leit mih khnang khnang sha Mawksiar kaba dei ka iing jong u namar ba u donkam palat. Une u Syiem ki bseiñ haba u leit mih hajan u Shyllong u kylla briew. Kaei kaba jia, haba u Shyllong u la leit, mar ia mut ban rung u iohi pynban ia u 'seiñ bah uba buh la ka tmoh ha ka lyngknot ksiar bad

kumta kumta hi u kylla sahep. Kane ka dei ka jingleh khnang uta u Syiem bseiñ ba u Shyllong un iohi. Ynda haba uta u Syiem bseiñ u la iohi ba u Shyllong u la wan, u la pynpaw la ka akor ka burom da kaba ong, "Khublei phi la poi ?" "Hooid" jubab u Shyllong. Kumta u la khroh bad kyrpad ba un rung hapoh iing hynrei u Shyllong u la kyntait ban rung da kaba u jubab ba ka kham biang ha baranda namar ba ka dei sngi (ba dei ka aiom tlang). U Syiem ruh u la kohnguh bad mih ban iashongkai bad u. Ha kata ka jingiashong kai, u Syiem ki bseiñ u la buh jingkylli ia u Shyllong da kaba iathuh kumne; "la bun ki jingmudui, jingujor sha nga ba phi la leh beiñ bad pynkhlem raiñ ia ki briew jong nga kum ha hat, Umñiuh, Wahkhen bad kiwei kiwei ki jaka. Kaei ka daw ba me leh kumta ?" la tohkit u Syiem. U Shyllong u khlem lah jubab wat tang shi kyntien ruh. Ha kaba kut u shu ong tang kumne; "ai por ia nga tang khatsaw sngi ngan sa wan jubab." Ynda la dap kata ka sngi ba la iakut ruh um ioh jubab hi ban leit phla ha u Syiem kumta u shu sngap la ka sngap bad tang kawei ka kular u la bat ban nym leh shuh kumba la sneng da kata ka puri. La ong haba u Shyllong u dei ban leit jingleit sha ki thaiñ ba dei iaid lyngba ka Mawksiar, ia u la shu hap ban bah da ki briew ynda poi ha kata ka jaka namar lada u buh kjat kata ka khyndew ka rew bad ki kjat jong u kin ngam shapoh namar ba u la thok ban leit jubab ha khmat uta u Syiem bseiñ.

KA SHWAR

Ka Shwar ka dei ka briew kaba im ka jingim ka bym iadei ha ka imlang sahlang. Ka shnong ka thaw ka kulmar namar ba ka pynshitom ia ki raiot ka Hima. Haba u Syiem u la tip ia kata, u la aiti ban khilainuid bad beh shnong ia ka. Kumta kane ka Shwar ka la ioh ban leit shong shakri bad long dhai ha iing u Syiem jong kawei pat ka Hima. Haba ka la shong hangta, ka la pyni ia la ka jinglong smat bad sted ban treikam. Hynrei kata pat ka mahadei ka ju bynñiaw man la ka por hajan u Syiem, ba kam ju don jingshaniah haba ka peit ia ka dur khmat kata ka dhai. Ka shwar haba ka la ioh sngew ia kata ka jingujor ka mahadei, ka la sat sia

hapoh la ka mynsiem bad phlan duman ban pynhiar kput ia ka da kaba ong, sha mynkoi. Marwei ka la plan ba la shai ka sngi kan sa pynkylla dur ialade bad ia ka mariang.

Ha kata ka step kaba bud ka bneng ka khuid bha kdiar bad ka la pynshoh biej ia ki samla samhoi ban leit iaid kai lum leit kai wah, u syiem ruh u la ong ia ka mahadei ba dei ban ia leit bam lyer sha lum ryngkat ki khun bad ka dhai de. Haba ki la mih na iing, ka dhai ha khmat ka iaid bad khlem lah iohi ka la da poi sha kliar u lum. Haba ki la poi ha uta u lum, ka mahadei ka la leit ialam ia la ki khun ha tmier kawei ka riat ban peit kai ia ka kshaid ba noh rymphum. Katba ka mahadei bad la ki khun rit ki dang peit ieij ia ka jingnoh ka um ha pung, la wan ka Shwar sor bad khru ka khynñiat shapoh riat baroh lai ngut.

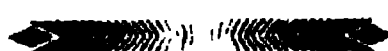
Ynda ka la dep nangta ka la leit sha jan u syiem uba dang iohthiah halor ki phlang, ka pynthame ia u bad da u shñiuh jong u ka phut uwei bad pyniaid ha ka dur khmat ryngkat ka kynphuit kyrkhah ha ka dur khmat jong u. Nangta ka iuh sa na ka shyllang mat jong u, haba ka la pynkyndit u la ieng joit khlem kynmaw shuh ia kita ki khun bad ka mahadei bad ka Shwar ka ialam beit ia u sha iing. Ia ka hima baroh ka la pyniaid hi namar ba u khlem nang shuh bad ia ka jingdonkam baroh ha ka hima ka la tip bad korbar hi.

Ha ka jinghap ka mahadei bad la ki khun, kita ki khun ki leit hap beit jai ha kawei ka satap maw harud wah hynrei ka mahadei pat ka la shah tan ha ka ñiangriang shapoh um. Ha kata ka miet ita I khun rit jong ka I la shu iam bad ka la don ruh ka jing jlew u ksuid tynjang bad kyrhuh ki 'laren, don sa ki jakoid kiba pah kumba kynoi thiah.

Haba la mih ka step, na ka daw ka jingiam palat jong ita I khynnah rit, la ioh sngew uwei u tymmen na jrong riat bad khlem jingtieng u la hiar da u tyllai bad rong ia ki sha jrong. Une u tymmen u la ri bad pynsan pynheh ia ki. Man la ka sngi uta u khynnah u ju leit bah ia la I para hajan kata ka riat bad khot ia la ka kmie. Katba u dang khot kumta, la kren kawei ka sim da kaba ong ba un wan mih kum la shai mynstep por shiteng sngi khnang ba un iakynduh bad la ka kmie . Kumba ka sim ka la iathuh u ruh u la leit bad haba

u la poi hangta u shu ioh sngew tang ia ka sur ka kmie kaba kren; "Sumar bha ia la I para bad burom ia kiba ri sumar ia phi, nga lei ngam lah ban pynpaw ialade namar bà ka ñiangriang kam shah ia nga," nangta ka la jah. Ha kawei ka sngi u la leit biang bad kata ka juh ka sim ka la wan ban iathuh ba un leit ha trai kata ka pung khnang ba un ioh iakynduh bad la ka kmie. Haba u la leit ka kmie jong u ka la mih paw ha sla um bad ka ong, phim dei ban wan shuh shane namar ba nga ruh ngam lah ban pynpaw pyrthei na ka daw ba ka ñiangriang kam shah. Kum u khynnah uba dang lung ka jingmut jingpyrkhat u la khroh ia la ka kmie kumne; "to seh mei wan sah noh bad ngi ne ialam lang ia ngi sha ka jaka ba phi sah," hynrei ka la kyntait. Hadien ba ka la dep kren ka la jah jar nangta.

Ha kawei pat ka hima la don kawei ka khun syiem kaba bha briew katta katta bad u kpa jong ka u kwah ba kan shong kurim noh. Ka pat ka ong lada don uno uno uba lah ban shna ia ka lieng kaba ngiam shi hajar ngut ngan treh ia u. Kumta u syiem u la hukum ban leit wad dieng lieng, hynrei kat shaba ki briew jong u ki shang ki wad ki khlem lap, khatduh ki ioh da kawei ka dieng ha khlieh riat kaba dei ka dieng u syiem jong ka Shwar. Haba ki briew u syiem ki la pom bad khet da u sdie hynrei uta u sdie u la kheiñ bad kdiah pynban. Baroh ki la kut ka buit ka stad, ha kaba khatduh la wan mih u wei u samla bad u kylli, "balei phim ia lah seh, ai ngan pom ma nga," ki ruh ki ai kai la u lah ne em. Mar synpom ma u bhut bhat kata ka dieng ka la kyllon. Haba kita ki briew ki la shna ia kata ka lieng ym don ba lah iwei ruh, kumta ki la leit wad ia u ban shna. Haba u la poi, u la shna tang katto katne sngi u la dep bad ynda haba u la dep, ki rangbah ka shnong ki la khot ia ka Shwar bad u syiem ba kin peit kai. Ynda haba ki la poi hajan kata ka lieng kaba per ha um, ka dieng ka la ang bad nguid ia kita baroh arngut. Haba uta u samla u la tur hajan ryngkat ka wait bnoh u la kum puh ia ka dieng lieng hynrei bluit mih pynban da ka kmie jong u na syndah ka lieng bad ka la iathuh ba ka shwar ka la poi sha mynkoi u jom namar ki kam bym man jong ka.

U RIJANG BAD KA RAJEH

Ki khana hyndai ki pher na kawei ka shnong sha kawei pat kane ka ju long ba ka thymmei jong ka khana kaba don ha kawei ka shnong ynda la iathuh da kiwei pat ki shnong ka la nang pher nang pher na kaba iathuh ne khana da ki trai shnong. Ia kane ka khana shaphang u Rijang bad ka Rajeh don ki nongthoh kiba la ktaid thohmut thohmat tangba kam dei slait kat kum ka jingiathuh ki nongshong shnong.

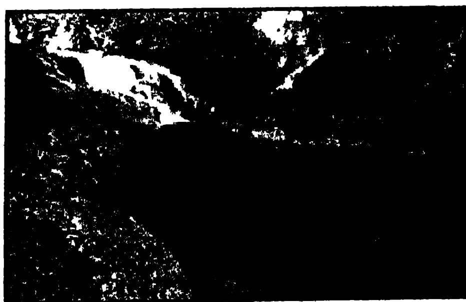
U Rijang bad ka Rajeh ki dei ki ksuid shi tnga. Kine ki shong ha kawei ka tyllong um ba mih na kjat jong u lum Syllah uba don ha Umñiuh (Umñiuh-Tmar). Ha ka spah snem ba la dep mynba ki Tmar ki dang shong shnong hajan kane ka tyllong um, bun sien kine ki ksuid ki ju pyndik, pynshitom ia ki briew da kaba bam ia ki nongshong shnong. Ka khana ka iathuh ba lada leit tong um lai ngut, ynda wan phai sah sa tang arngut uwei la shu jah rngai bad lada leit saw ngut ruh arngut lah ban jah rngai, shu kumta shi kumta man la ki por. Ha kum kane ka lanot khop, ka nam jong u Sohteptraw Mawkon bad ka sap ba khyllah ba u don ka la poi ha tyndong shkor ki riew rangbah ka shnong. Mar mar ki la iashong pyrkhat khohreh ban leit kyrpad ia u ba un wan iarap ia kane ka jingeh kaba ki iakynduh bad lada u lah kin ai shi har ki masi kum ka buskit. Hadien ba ki la ia leit ud leit nam hajan u Sohtep, u ruh u la kurlar ban leit iarap.

U Sohtep wat la u don ka sap ba khyllah ba la ai kyrpang da u pukir blei, hynrei u shem jingeh pat ban leh ia kano kano ka kam khlem ka jingiarap ki paralok. Kumta ha shuwa ba un hiar sha Tmar, u la leit ban iawer bad u Thapabalong bad u da kular bad thong, ba lada un ioh pyniap ia kita ki ksuid un ai ka jaka ba heh bha ba un pyndonkam. U Thapbalong ruh kum ka jingkular ba khlem arsap u Sohtep u la kohnguh ban leit lang.

Haba kine arngut ki la ia poi hajrong u lum Syllah, ki la ia shong bam kwai bad dih duma shuwa. Ynda ki la ia dep, u Sohtep u ong ia u Thapbalong ba un dang leit syntiat ma u, la ki don ne em

kita ki ksuid bad lada ki don un shu kaweh kti kum ban ai dak nangta un sa hiar sa ma u. U Thapbalong ruh u la kohnguh. Haba u la hiar khongngoid na rieh u la iohi ba ki dang iashongkai baroh arngut kita ki ksuid, mar kumta u la kaweh kti ia u Sohtep. U Sohtep ruh khlem pynslem u la hiar wut wut bad kat ban da poi ma u, kita ki ksuid ki la da ia ngam shapoh krem. Mar kumta ha ryngkat ka nia ia pan ia ong na u Blei u nong hukum, u da kren da thnum bad ka pynjhieh artad ia kata ka tyllong um bad khlem shim por bluit mih kita ki ksuid baroh arngut. Ha ka jingialeh u Sohtep u la ioh pom pyniap da ka waitlam ba nep jong u tang ia u ksuid Rijang hynrei kata ka Rajeh pat ka la lait phet na ka kti kadiang katba u dang bat. Wat la katta ruh u khlem aili hi, u beh u thom ia ka riat ka ram, u mait bhut bhat ia ki dieng ki siej bad khatduh ka la leit poi sha wah Shylla bad ngam ha kawei ka pung. Haba la poi hangta u Sohtep, da kata hi ka waitlam ba dang khluit snam bha u la dung rak ia ka Rajeh kaba don hapoh kata ka pung bad hain saw ka um baroh ha kata ka por bad ka Rajeh ka la iap artad hangta hashen.

Ba ngin nym len ne kyntait ia kaei kaba la jia mynnor, ki dohkha kiba don ha kata ka pung kiba la bit lut da ka snam kata ka Rajeh ki la mih ñiang thapbasin ka met jong ki. Kane ka neh haduh kine ki sngi, ba la da phi ngat dohkha ha kane ka pung ba ki khot pung Rajeh phin shem ba ki dohkha ki don thapbasin. Kane ka pung ka don hapdeng ka Kshaid u Ren bad Pung Weikyan.

Kane ka dei ka pung Rajeh kaba don sharum ka pung Weikyan

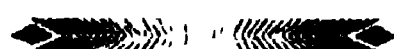
Kaei pat kaba jia ia u Sohtep hadien ba u la ioh pyniap ia kita ki ksuid. U Tmar u la kheiñ dew thala bad lyndet la ka juban lak ba la iakhlei, ha kaba u khlem ai ia kita ki shi har masi kiba la iakut, katba u Sohtep pat ia u Thapbalong u khlem pynkheiñ kular hynrei u ai beit ia ka jaka kumba la iakut. (Kane ka jaka ba ki khot Thapbalong ka don ha lynti ban leit sha Mawbeh). Hynrei ha ka jingbishar jong ka hok ia kata ka jingharam bad shukor jong u Tmar, ka khlam ba shyrkhei hadien katto katne snem ka la shim ia ki mynsiem briew laki laka bad khatduh u Tmar u hap ban phet shnong noh bad pan jaka na u Shiwet Khongshei ban ia sah lang hajan ki Umñiuh.

Ka Wah Rijang kaba don ha kjat u lum Syllah

KA DUSTUR HABA IAP BRIEW BAD KA MAIAN LUM KHYRWA

Ia ka shnong Umñiuh Tmar la pynlong da artylli ki shnong, ka Umñiuh bad ka Tmar. Kane ka shnong ka don hapoh East Khasi Hills District, 73 Kilo meter na Shillong bad shi kynta shiteng lada ngi iaid da ka kjat na Border Bangladesh. Kumba long lem kiwei pat ki shnong ha ri Khasi ha ka por iap briew, kane ka shnong ruh ka don hi la ki dustur ne rukom leh tangba ka don ka jingiapher ha ki katto katne ki bynta. Lada jia ba don ba iap ha kano kano ka iing, ki trai iing ne bahaing ki khreh ka leit wad ia ki lok ki jor ba kin leit iathuh ia ki bahaing kiba sah sha jngai. Nangta lada jia ba ym don dieng ban shet ban tiew, ki leit iathuh ha iing u

Sordar Shnong ba un phah pyrta shnong. U sangot pat ynda u la ioh ka hukum na u Sordar, u leit na kawei ka jaka sha kawei pat ban pyrta kumne; "**Hei ta hu, hei ta sngap, hei — la mynrod dei ban le booh phi, ka deng san khiat ha iing ———— (ka mut ia uba iap), ba iap** ———," ym ju kham don kata ka leit thoh dieng iap sha khlaw kumba long kiwei ki shnong. Ha ka step ba dei ban leit ai dieng san dkhot, u Adong shnong (u Sangot) u thoh kyrteng kat kiba wan bad lada shem ba don kiba pep khlem ka daw kaba biang ynda poi ka aiom kheiñ Adong kin sa shah daiñ kuna katkum ba la buh da ka Adong shnong. Ha kaba iadei pat bad ka tih thliew jingtep bad shna synduk kim ju pyrta shnong hynrei ki leit ong ha iing ki rangbah ba kin wan iarap. Ha ka sngi ba ki tep, ia ka bam ka dih ki shet ha ka jaka ki trai lada kim ioh jaka ha phyllaw ki marjan ym ju don jingkyndiah ei ei kumba long ha ki katto katne ki shnong.

Ha kaba iadei pat bad ki thliew jingtep, ki tih hi 6 phut ka jing jylliew ryngkat ka liew khun kaba mut ka thliew kaba la pynwan ha ka dur ka synduk thik. Ynda haba ki la dep, ia u mawtap uba la thlieh ha ka dur u mawdiengshan iing ki la buh lypa harud jingtep. Nangta haba la dep pynhiar ia ka synduk met iap, lada don shylliah ki trai, ki siang bad nalor u shylliah ki sa buh lain ter ter naduh kjat haduh khlieh ka 'liew khun da uta u mawtap. Ia kane ki da leh janai bha, ym kum kiwei pat ki shnong. Phin nym shem ba ha kane ka shnong kin tap da ka dieng ne siej, lada jngai u maw katno katno ruh ki da leh shitom hi ban leit kit.

Kawei pat kaba kham I pher lada bishar ka dei ka rukom bah synduk met iap. Ha kiwei kiwei ki shnong, kiba bun ngin lap ia ka synduk met iap ki rukom bah bad iaid ki pher. Ha Umñiuh-Tmar ka long kumne; hadien ba la dep kren na ka liang kiba ha iing hasem, haba ki pynpaw ia ka jingsngew nguh ia kito ki nongwan pynshngaiñ bad nongiarap kam (kata haba ka synduk ka la don ha phyllaw) kito kiba dei ban bah ia ka synduk ia kiba la jied da kiba ha iing, ki shim bad bah ia ka synduk nangta ki iaid suki jai la kum ba bah ia ki riew khraw, ha kata ka rukom ba ki trai iing bad kito kiba leit on tep kin ia poi ryngkat ha u lum jingtep. Kito kiba bah ia

ka synduk kim bit ban pynthiah shiliang la sha diang-sha mon ne kan thiah na kjat sha khlieh hynrei thik (level) ki dei ban pynbeit wat la ka long ha thiep makna.

La don ruh ka jingngeit, ba lada ka synduk ka khih shi khih katba dang bah ia ka, kan don ka jingiap briew biang hadien katto katne sngi. Hynrei kaba lyngngoh bad pynpyrkhat ia u nongthoh ka long, ba ha kiba bun ki shnong haba u leit u shem, ba mar sien shimti kito kiba dei bah ia ka synduk, wut ki iaid la kum ba bah ia ki mrad iap khlem iohi shuh ia ka dien jong ki ruh bad la shem ba bun sien ki kynthei ba pli khamtam kito kiba iam sngewsih kthang ki poi hadien duh namar ba kim lah bud.

Lada ngin phai pat sha kito kiba dang bat dang ksoh bha ia la ka niam tynrai, kaba mut kaba shu thang ia ka metiap, haba ki trai ki sngew donkam diengiap ki leit iathuh ha u Sordar shnong ba un phah pyrta shnong ha u Sangot. Ia ka dieng thang lei lei yn nai da ia ong, la donkam beit namar ba hap ban shna kpep hapoh ka jaka thang. Ia kane ka dieng thang la buh da ka adong shnong ba man la kawei pa kawei ka iing ba don u khlieh rangbah ka dei ban mih ban leit pom dieng thang bad ban pynpoi sha ka jaka thang. Uno uno uba pep lada lap haba khot kyrteng da u Sangot un shah daiñ kuna ar bitor kyiad, kumjuh lada shem ba ka dieng ba u wanrah kam kot hynriew pruh ne kam dei ka dieng ba bit ban shna kpep uta ruh un shah daiñ kuna ar bitor kyiad hi. Hadien ba ki la ia poi baroh ha kata ka jaka thang, u adong shnong (Sangot) un thoh kyrteng lut ia baroh kiba wanrah, nangta uba ha iing jong uta ne kaba khlad u jied ia uwei na ki riew rangbah ba un long u nongpyniaid. Nangta une pat u rangbah ba la jied, u jied ia kito kiba dei ban kylla thang katba u sngew bit la ka long ar phew ne lai phew ngut. Kumjuh kita kiba la jied ruh kim bit ban kyrngah iwei ruh bad lada ki kyntait kita ruh kin shah shaiñ kuna.

Shuh shuh kawei pat ka dustur kaba don hapoh Umñiuh-Tmar ka long, ba hadien ka synduk ka la mih napoh shnong, u Sangot uba la ioh jingbit na ki trai u pyrta shnong kumne; **"kito kiba mih iap mih sab, kiba shna synduk, kiba tih jongtep en le bam ki la ka ja ka jhur dong shai dong shngi ho."** Ia kane ruh

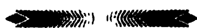
u leit pyrta manla ka jaka ba juh pyrta shnong. Ki don pat ki shnong kiba u Sangot u pyrta katba dang mut ban bah ia ka synduk na kato hi ka jaka.

Ngi la iadep tuklar katto katne ia ka dustur jong ki nong Umñiuh-Tmar haba iap briew, mynta pat ngin ia phai sa sha kawei pat ka khana kaba kham sngew ngiew sngew triem bad kaba dang iai long iai jia haduh kine ki sngi. Kane ka khana ka dei shaphang u Lum Khyrwa.

Katkum na ka kyrteng ba la jer da u longshuwa, une u lum u da pynkhyrwa shisha ia ka jingmut jingpyrkhat bad dohnud jong ki briew kiba ju ioh sngew ia ka maian ba mih na u. Kaei kata ka maian ba don ha une u lum? ka long kumne; ha ka por ba don ba khlad ha shnong Umñiuh-Tmar bad ha ka khyllipmat ba ita I briew iba khlad, ka mynsiem jong I la ngeit ba ka leit poi ha jrong une u lum. Kumno lah ban ngeit ? lada I dei I briew ba ioh ba kot kan don ka jingsawa bad jingtwa ki maw ki dieng la kum ba wan u jumai bah, nangta la iohsngew ba kyllon sa ka dieng bah dieng san, teng teng sngew kumba plie ka jingkhang bah namar ka pah, ka.....aij. Don ruh kito kiba iap, ki kyang ki hylla kumba don manore ba bat ia ki, don pat kiba rkhie pashait kumba ki iakynduh paralok, kito kiba leit bri shajan shato lada ki sngewthuh ia ka sur, ki ju khot kyrteng ia kita kiba hylla ne rkhie bad la ong ruh ba lada ki dei, ki lah ban im pat. Nangta pat, lada iap I briew iba duk ne I khynnnah rit, ka jingsawa ka duna bha lah ban ioh sngew tang ka jingkheiñ ne kdiah ka dieng kaba rit bad twa tang khrok-rok-rok kumba tyllun maw heh shapoh krem.

Lada phi leit peit hadien shiphang ia kata ka jaka ba phi ioh sngew yn ym don tang iwei I maw rit ruh iba hap, kumjuh kito kiba trei kam ne rep bri ha kato ka jaka kin ym ioh sngew namar ka maian ka pynsngew tang sha kito kiba don sha jngai. Katkum ka jingngeit ki nongshong shnong, ki ong ba ka dei ka lynti iaid ki nongiap kiba dei ki nong Umñiuh-Tmar. Balei ki ong kumta? namar ba kino kino kiba dei ki nong Umñiuh-Tmar lada ki sah sha kano kano ka jaka ruh haba ki iap ka maian ka paw beit ha lum Khyrwa.

Kane ka jaka ka dap da ki maw ramsong suda bad phin shem hangne katto katne tylli ki krem ba I ngiew, ka jaka kam long kaba khlaw ne sañium namar ba ka dei kaba kamai bri ki briew. Ki stad wad bniah (Research Scholar) lada ki kwah ban shem da lade ia kane ka jingshisha ki lah ban hiar sha kane ka shnong namar haduh mynta mynne kane ka dang iai jia.

U BISUKROM

Myndang synshar ka sotti juk, u khyndai sha jrong bad u hynñiew sha tbian ki dang ia kiew miet bad step lyngba ka jingkieng ksiar u lum Sohpet bneng, kumjuh ruh u briew um pat tip ia ka thok ka shukor bad ka hok ka sot ka dang synshar laitluid. Ka khana hyndai ka iathuh ba hangne ha ri Khasi jong ngi la don uwei u briew uba kyrteng u Bisukurom. Une u briew u long uba lyngkot ka rynieng, ka dur khmat kaba khohruh khohram bad ka met ka bym da shait da khlaiñ bha. U long ruh u briew uba duna ka bor jingshemphang bad jingstad.

Ha kawei ka sngi la wan uwei u tymmen uba shong sha khyndai trep, u la khroh ia u ba un leit ban shong shakri sha iing jong u khnang ba un ioh ban bam pahuh pahai bad ba un koit un khiah krat. U Bisukrom ruh u la kohnguh da ka jingkmen. Une u tymmen u dei u nongsumar pang uba stad da ka sap ban kñia ban khriam bad ban iasaid ia thew ha khmat u Blei nongbuh nongthaw.

Haba ki la ia poi ha iing une u tymmen, ha shuwa ba un batai ia kane katai ba u Bisukrom u dei ban trei, kawei ka jingmaham ba u ai ka long ba haba u shet ja um bit ban bam ka ja khlieh khiew, nangta sa ka jyntah ruh um dei ban mad nyngkong. Ha kawei ka sngi haba une u tymmen u la mih na iing ban leit sumar ia kawei ka khynnah kaba la pang slem ka skhor jong ka, u Bisukrom u la pyrkhat bieij marwei balei u tymmen u maham kumta.

Katba u dang shet ja marwei ha dpei u shong pyrkhat balei uta u tymmen u ong ia u kumto, em u ong ha la marwei ngan mad beit long katba long. Katba ka ja ka dang thnam u tong tiak ia ka ja bad bam bad tang shiphang kata ka jingdum jingmut ka la phngaiñ bad u sngewthuh ba mynta u la proh jingmut, ynda haba u shet jyntah ruh u leh kumjuh. Na ki sngi sha ki sngi u iai leh kumjuh shi kumjuh bad ha kaba khatduh u rai ban leit sumar jar jar ia kata ka khynnah ka bym shym la koit shuh ha kata ka jingsumar uta u kynrad jong u. ynda u la poi ha iing kata ka khynnah, u la kylli myn kylli kumne, "kong ine I hep te im man koit shuh mo ? te balei phim ai ba ngan pyrshang sumar sa ma nga ioh shu iadei nusib khnang ba in koit noh, namar phi I kane ka jait jingpang skhor te kan poi sha ka ba jynjar bad lah ruh ban set kyllut noh syndon lada ym leh noh kloi." "To kata bah pyrshang sa ma phi ngan aiti ha phi," ka kmie ka kren kylluid mynsiem da ka jingsngew skhem. U Bisukrom u shim ka pliang saraw bad theh um, nangta sa u khyllieng u buh ha jrong kata ka pliang. Ynda la dep nangta u shim sa uwei pat u dieng, u rah ia kata ka pliang saraw hajan skhor kata ka khynnah bad tied tok tok, khlem da shim por ita I khñiang ba ju shong ha um I mih bloit bad kumta kumta hi kata ka khynnah ka la koit.

. Kano kano ka kam ba phi leh lada dei kaba phylla kan sa bna iar sha u shnong u thaw kumjuh ruh tang hadien shi sngi ar sngi kata ka jingleit sumar u Bisukrom ia kata ka khynnah, ka la leit poi sha tyndong skhor u kynrad jong u. Mar syntip ia kata, u kynrad jong u, u la bitar ym don pyrthei shuh namar u la sngewthuh ba u la leh tam ia kaei kaba u la mana haduh ba un ioh jingstad kaba kham palat ban ia u. Kumta khlem pyntud por ei ei u la maham ia u ba u dei ban mih noh shi syndon na kata ka iing jong u bad ba u dei ban leit phai noh sha u hynñiew trep. U Bisukrom ruh ba u sngewthuh ia la ka jingleh bad ba um nud ban ai nia ia la u kynrad, u la pyndem toiñ bad u la phet artad bak ha kata hi ka sngi.

Haba u Bisukurom u la wan sha u hynñiew trep, ka jingpang sakhoit ka la thom ia u, ym don mano mano ban sumar sukher ia u

namar um don kur don jait bad kumjuh ruh ki lok ki jor ki isih lut ia kata ka jingpang kynsha jong u. Ha ka kut lad haba u para doh para snam um shur bad u sheptieng ban iarap bunsien ngi ju leit wad jingiarap kat shaba poi. Kane ka la jia ia u Bisukrom ruh, ha kaba u la phet noh na ri u hynñiew trep bad leit sha ki ri sepngi (Phareng), dei hangta ba u la ioh jingkoit. Ka jingkoit jong u na kata ka jingpang ka long hadien ba u la batai ia ki briew ba kin tah da ki dawai kynbat ba u la ai, ki ruh khlem jingkhohñioh namar ba u la kular ban hikai ia shibun ki jingstad, ki la sumar bha ia u haduh ba un da koit.

Ka khana kam iathuh bniah kiba kum kino ki jingstad kiba u Bisukrom u hikai ia u Phareng, hynrei la shu pynkut beit ba shibun ki jait jingstad ba u la hikai.

U Bisukrom kum u samla briew, um neh ban shong tang shi jaka ka shyieng krung jong u hi ka dawa ba un krih un shang kat sha ba ka thoh. Kane ka la jia ia u haba u la shong kurim ia kawei ka dkhar, u la hap ban leit shong leit sah ryngkat sha ka shnong jong ka. U Bisukrom kumba u long um dei u briew uba smat ha ka leit trei leit ktah sha ki bri, ki lyngkha, hynrei u shu pynlut por tang ban leh ia kiei kiei kiba iadei bad la ka mon la jong. U kthaw kurim jong u, u la isih palat ia u namar ba um ju leit bylla shi sien ruh na kata ka daw um ju kren ia u tat haduh ba un da phet. La iathuh ba haba u Bisukrom um leit bylla, u shu byrngia tang ban shna ia kawei ka paron haduh shisnem pura. Haba u shna ia kane ka paron ym dei ba u shna man la ka sngi, u da kheiñ ia ki sngi ki ia ha kaba ki dohkha ki ju iaid ju ieng, kane ka long ka jingshem phang jong u ia ka rukom im ki mrad. Ynda haba u la pyndep ia kane ka paron riam dohkha, u la phet bak na iing kata ka tnga la jong bad leit kiew biang sha ri khasi.

Haba u la poi biang ha ri khasi hadien katto katne bnai, ka la dei ka sngi ba u dei ban leh niam thang iap ia la ka kmie, kumta u la iawer ia la ki lok ki jor. Ha ka jingpeit jong u ia ki lok ki jor ba ia wan u iohi ba kim don jingiatamasa, kumta ban shongshit ka leit on shyieng u la hikai ia ki ban shet kyiad. Kam kut tang katta, sa

uwei u sniang donkam ban ot doh u la pyrkhat, ia kata u la phah pan thied na iing iwei I briew hynrei ita ruh im treh ai bad ha ka kut lad haba ym ioh nawei pat, u la phah kem tuh da uta hi u sniang jong I. Ynda kita kiba ia wan ki la sdang ia bam ia kata ka doh sniang, u Bisukrom u la ong ia ki ba kim bit ban bret ia iwei I shyieng doh ruh hynrei kin pynlang shi jaka.

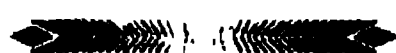
Kaei kaba la jia hadien ba ki la dep ia bam baroh, u Bisukrom u pyni ia la ka bor jingstad ba phylla. U shim ia kata ka shyieng doh baroh, u shet ha u juh u khiew ha ding. Ynda u la dep buh ia u khiew ha ding, u shim sa u kynbat u bet haduh khyndai sien hapoh khiew. Ha ka sien bet ba nyngkong, ki shyieng u sniang ki ia dait biang, ha kaba ar ki mih ki khmat, kaba lai u shñiuh bad ter ter haduh ba un da kynthih shabar na uta u khiew bad kylla sniang biang. La don ba la leit iathuh ha I trai uta u sniang ba u Bisukrom u kem tuh ia u jong I bad ba u la pyniap, hynrei kaba pynlyngngoh ia I ka long ba haba I leit sha iing sniang haba I khot ia u, u wan pynban. Kane ka long ha ka step kaba bud hadien ba u Bisukrom u la pynkylla sniang biang. U Bisukrom u la hikai bun ki kynbat dawai ban sumar ia ki jingpang bad jingmong nangta sa kiba kheiñ ba kdiah ki shyieng.

Ha kawei ka sngi u la khot shibun ki rangbah, ki tymmen kumno ba kin lah ban bteng bad pynim pat ia u briew ba la shah pom lyngkhot lyngkhai. Napdeng kita kiba la ia wan, u la tyrwa ba kin shah ba un pom pyniap lyngkhot lyngkhai bad un pynim pat, hynrei ym don uwei ruh uba nud ban pdiang ia kata ka jingtyrwa. Ha kaba kut namar ba u thrang ba kin nang u la ong ba kin pom ia u bad shuwa ba kin pom pyniap u la ai ha ki khyndai jait u kynbat dawai bad bthah ba kin bet ha u khiew ha ka por ba ki shet ia ka met jong u ha ding, ki ruh ki la kohnguh. Hangta uwei na ki rangbah u la shim ka wait bad pom pyniap lyngkhot lyngkhai, hadien kata ki shim sa u khiew uba heh bad shet ia ka met jong u ha ding. Nangta ki bet sa uta u kynbat dawai ha u khiew ba don ka met lyngkhot jong u, ynda dap shiphang haba ki peit ki iohi ba ka met jong u ka la iadait doh biang, ki bet sa uwei pat u kynbat, ki iohi ba u sdang

ban khih ha kata ka um thnam hangta ki la sheptieng ym don pyrthei shuh bad ki la shu ia peit lyngngoh iwei ia iwei pat, katba u Bisukrom pat na uta u khiew la I kumba u kren ba kin bet noh sa uta uwei u kynbat da kaba u pynmih sur bluk bluk napoh um, hynrei ha kata ka khyllipmat la wan hiar kynsan uta u tymmen khyndai uba dei u kynrad u Bisukrom, u la shim bad rah soit nangta ia u. Kita baroh kiba don hangta ki la shu ang lyngngoh kum kiba biej. Ka khana ka iathuh ba lada kin bet noh sa uta uwei, kata u Bisukrom u la im biang bad un hikai shuh bad sa shibun kiwei pat ki jingstad hynrei long lehnohei ba haduh mynta mynne u khasi jong ngi, um dei u briew uba ngeit sneng, na kata ka daw um ju kiew ha kiba bun ki liang.

Sngew sahnud ban shu pynkut lyngkut ia kane ka khana khlem da ia phylliew bad shat wai dong lem ia ka **thwei pyrkhat** (Philosophy) ka **'ja khlieh khiew'.** Bunsien ha man la ka iing khasi ia ka ja khlieh khiew la ju tyngkai khnang ba un bam u kpa ne uno uno u khlieh jong ka iing. Balei ki leh kumta bad kaei ka daw kaba pynlong ba ki kynthei kim bit ban bam ? Ha ka jingsngewthuh ba rit jong nga u kpa ne u khlieh jong kano kano ka iing u dei uba don ka bor pyrkhat kaba kham pher na ka bynta ban bah ia ki jingdonkam ka iing ka sem bad kano kano ka kam ba ka iing ka donkam la hap ban kynjoh ktien nyngkong ia u. Kumjuh ruh kum u khlieh ka iing haba ka iing ka don hapdeng ka shitom ka lanot, dei ma u, u ban iasaid iathew, kyrpad kyrpon ha khmat u Trai Nongbuh Nongthaw. Dei na kata ka daw ba ka ja khlieh khiew ha u khasi ka don la ka jong ka thwei pyrkhat ba jylliew.

Ka daw ka jingbymbha ba ka kynthei kam ju long ban bam, namar ka long kumba ka knieh jubor noh ia ka atiar jinglong khlieh u shynrang ha ka iing jong ka. Nangta ruh, ka jingshisha hi ka ieng ba ka kynthei naduh ba u Blei u la buh ia u hynñiew shatbian, ka dei tang ka nonglum nonglang bad nongsumar ia ka iing ka sem (preserve and gaurdian of the house).

U WANIM

Ka mynnor bad ki khana nongtymmen ki sieng syntiew ia la ki por ka sotti juk, ba ki briew kiba im bad kiba iap ki dang ia leit ia wan ryngkat, kata u nongiap u ju wan sha ka jaka uba im kaba mut sha pyrthei.

Shisien ha kawei ka shnong la iathuh khana ba la don uwei u khynnah samla uba la ieh khun swet ka kmie dang ha ka karta kaba u dang thylleng bha. Ban pyndap ia la ka bam ka dih bad jingdonkam baroh, namar ba u dei u khun marwei bad u kpa jong u ruh u la khlad naduh ba dang shu lah kha ia u, u la hap ban trei shitom thop shi thop ban leit sha lyngkha truh ban pynkhuid ia ka. Namar ba ka dei ka lyngkha kaba heh, te u nang tharai ba un pyndep shibnai tam ei ei. Na kawei ka sngi sha kawei pat, naduh dang step u am beit sia ban trei, hynrei kaba pynlyngngoh ia u ka long, ba ia kata ka jaka ba u la ieh teng ynda u la poi ha kata ka sngi u shem ba la don ba wan kam ne pyntrei lem. Da ka jingsngew skhem hadien ba u la dep trei ha kata ka sngi, u la buh dak biang hynrei hangta ruh u iohi ba ka pher, ha kaba la don ba wan pyntrei namar ba ka jaka ba u la buh dak ka la khuid plaiñ. Hangta u la shong pyrkhat shiphang kumno yn leh ban lap ia kito ki briew kiba wan leh sbun ia u katta katta, u la don ruh ka jingsuba ba dei ha ka por miet ba ki wan ban pynkhuid lem namar ba man la ka sngi dang step phyrngap u hi u la da poi lyngkha. Ha kata hi ka jan miet, kaiñ u shong ha lyndet uwei u maw ba la ker da ki lawbniap ban peit siar mano ba wan trei.

Katba ka miet ka nang kynoi ia ki sim ki doh bad ia ka mariang la synshar da ka jingpah ki ñiangkynjah, kyndit kynsan ynda la dap shiteng syñia katba u bnai u dang shat thaba, trud trad la sawa ki ñiut ha ka lyngkha, ha kata ka por u Wanim u peit kliaw kaei kaba wan trei katta miet, ha kaba kut u par sor bad na ka jaka ba kham shynna, khlek u khih u dohnud namar ba khlem poi pyrkhat ba dei pynban da ka kmie la jong. Mar kumta hi u tur shajan da kaba kmen, "mei mei kumno phi wan shane, dei pleng ma phi ba wan trei man la ka sngi, ialam noh seh mei sha ka jaka ba phi shong."

Ka kmie pat ka ong ia u, "nga isynei ia phi khun ba phi trei shitom na kata ka daw nga wan khnang ban iarap, hynrei ban ialam pat ia phi sha ka jaka ba nga shong te ym long." U Wanim pat um kohnguh ia ka u snoh beit rdin, "em ngan bud beit ia phi mei." Kumta haba ka la sdang kynjat shai kam banse ban ialam lang ia u sha kata ka shnong ba ka shong kaba dei ka shnong ki syriap.

Ha ka jingbym banse ka kmie wat haba ka la sngewthuh ba kan jia ei ei kaba sniew ia u namar ba um ju iohi ia ki syriap bad ia ka imlang sahlang jong ki, ka la kut jingmut ban phah shong beit ia u hapoh iing. Te ynda haba ki la poi na ka jingiaid lynti kaba jngai na pyrthei, ka kmie ka la bthah ia u ba um bit ban tamti tamjat ia ki mar ki mata kumjuh sha kper sha phrah kiwei.

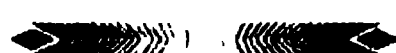
Kaei kaba la jia ia kine shi kmie shi khun, ka khana ka iathuh ba ha kawei ka janmiet ka kmie u Wanim ka la ud pang bad thiah lyngktop ha palong jingthiah, katba nang miet kata ka jingpang ka nangjur nangjur. U Wanim ruh u kyiuh bad sngewsih jur ia ka jingpang ka kmie. Haba la kynjat shai ka kmie kam banse ban ong ia u ba un leit wad ia ka nongkhem met namar ba ka sngew ktha bad pang lut ki mat pung kjat. Khlem ai nia wat tang shi kyntien ruh, u Wanim u la mih blait na la ïing, katba u nangiaid ha lynti kawei ka jakoid ka nang kynthih bad pah krok shi krok na khmat jong u, u pat ha ka jingiwit bad isait met u shim da u maw bad ban ia ka haduh ba kam lah khih shuh. Ynda haba um iakynduh ia kata ka nongkhem, u leit phai noh sha la iing ryngkat ka dohnud ba khia. Ka kmie na jingthiah ka la kylli, "Phi ia kynduh khun ia ka nongkhem,"u la jubab em ngam iakynduh tang ka jakoid kaba pah krok shi krok bad kynthih na khmat na khmat katba nga dang iaid, te namar ba nga la iwit than ia ka nga shim da u maw bad ban haduh ba kam lah khih shuh. Ka kmie namar ba ka la sngewthuh ba u la leh ia kaba bakla ka la diaw hapoh la ka mynsiem hynrei kan leh kumno ka sngap la ka sngap.

Haba ka jingpang ka ban ia u briew, u don ha ka kut lad bad ha ka khim khait um banse ban iai kyrpad ia u nongiarap wat la u sngewthuh ba uta u nongiarap um pei phang ia kaei kaba u phah. Kane ka jia ruh ia ka kmie u Wanim kaba la hap ban phah biang ia

u khun ba un leit wad sa ia u nongkñia namar ka sngewthuh ba ka jingpang ka la kham jur. Ynda haba u Wanim u la leit ban wad ia uta u nongkñia, sniew bok um iakynduh satia hynrei tang u ñiangkapun uba pah wung shi wung ha khlieh jong u katba u dang iaid, te namar ba u sngewdom eh u la shim da u dieng ba jrong bad sympat bhat ! bad uta u bapli u ñiangkapun u la hap ha madan bad iap syndon. Haba u la thait ka wad u la leit phai iing noh, ynda u la poi ha iing ka juh ka jingjia u la iathuh thik. Mar kumta ka kmie ha ka jingjynjar ka la iam kthang namar mynta ka la suba jur ba lada ki snaiap ki tip ba u la pyniap dusmon ia u nongkñia (ñiangkapun) ki sa pyniap kylla ia u.

Kum la shai ka sngi, namar ba la lut khaw ban shet ja miet bad ba ka ruh ka dang don ha jingthiah pang, ka la rai ha la marwei lada un shah pyniap ha ki snaiap ruh kan hun noh, ka la phah leit iew ba un thied khaw. Mar ia poi ha iew u la iohi ba ki mrad ki bun ha kata ka iew, uwei na ki mrad uba u I salia than eh, u dei u dkhan uba kyntei khyndew ha la khmat krem. Haba um I lah shah ia kata ka jingleh uta u dkhan, u la shim da u maw bad kawang phak ! bad ha shen u la kyllon iap. ka iew ka la kulmar thlim, mar kumta u la leit phai noh sha la ïing bad haba ka kmie jong u ka la kylli la u ioh khaw ne em u la iathuh lut ia kaei kaba la jia baroh. Ha kata ka por ka kmie ka la par ñiangkhriat bad kyiuh that that ym don pyrthei shuh bad ka la khie dohiap na kaba thiah namar ka la sngewthuh ba ki kam runar jong u ki la palat. Ka la thikna ruh ba la shai ka step ki snaiap kin sa wan sha ïing jong ka ban pyniap ia u, kumta ka la song ia ka ja bad ka doh mrad kaba u la ioh shisien bad ki snaiap ba un bam sha ka lynti ba u iaid. Ynda ka la dep khreh lut nadong shadong, ka la batai ia u ba u dei ban plied ia kata ka ja halor uwei u mawsing ha shuwa ban poi pyrthei bad ka ong ruh ba u dei ban rah kawei ka wait, ba katba u nang jam sha khmat ha lynti iaid, u dei ban pom ia ka pashor khnang ba ki snaiap ki ba bud nadien jong u kin suba ba u la phet la slem sha pyrthei bad dei hangta ba kin sangeh noh ka beh. Ynda ka la dep batai lut ia kita kiei kiei baroh u syiar nyngkong u la kynih bad mar kumta ka la doh la dait ia u bad phah mih noh ha ryngkat ki ummat pangnud. Haba u la mih na kata ka ïing, u Wanim wut wut u jam stet sha kata ka lynti ban poi sha kata ka lynti ban poi sha pyrthei, haba u la

poi ha shiteng lynti u la ioh sngew ba u paitbah snaiap u la ia hylla bad bud ia u bad u ruh kumba ka la bthah ka krhie u la pom kawei ka pashor hadien kawei. Ynda u la poi ha uta u mawsiang uba heh haba u la mut ba un shongthait noh, u lap ka tieng namar u suba ba kin lap hangta toi ki snaiap haba ki iohi ia ka pashor kaba la pom bad mih sla ki ngeit ba u la mih na shnong jong ki la slem. Kumta ki la kylla dien noh. Haba u la poi ha pyrthei u la plied ia kata ja hynrei u shem pynban ba ka dei da ka khyndew bad kata ka doh kaba thad ka dei ka snep dieng.

KA LANGMER

Myndang kynthong ka pyrthei bad ba dang kyndeng ka bneng, mynba ka sotti juk ka dang synshar laitluid ia ki lai phew jingthaw u Blei, u khla u thlen, ki mrad ki mreng bad ki syntiew ki skud ki da ia sngewthuh biang biang kawei ka ktien. Kumjuh ruh ki ryngkew ki basa kiba long ki atiar jong ka imlang sahlang ki dang ia iaid ia ieng lang, iakren ia khana ha sla kane ka mei ramew bad ka nuksa jong kane ka long shaphang ka Langmer bad u Dem.

Hyndai ka khana ka iathuh ba ka Langmer ka dei kawei na ki thei samla kaba bha briew sat. Kane ka thei bha briew ka shong ka sah ha uwei u maw uba heh ha tmier jong kawei ka riat kaba mar pyrshah bad ka kshaid u Ren. Ka jingdon jong ka Lngmer ia ka dur kaba kum ka khangai pylleng, ka ryngieng ryniot kaba biang ka la pynshoh jingieij ia kiba bun ki shynrang, namar kata la iathuh ba bun kiba leit ia pah ia phon ia ka, hynrei ka kyntait.

Ka jingbha briew jong ka Langmer kam kut tang ha ki pud sawdong ba ka shong ka sah, hynrei ka 'er batemon batesi ka leit rong leit rah sha ki tyndong skhor jong u Dem. Kum u samla uba dang eh dang khlaiñ bad ba dei ban iaid ia ki khriang jong ka jingim, u la thud la wad ia ki lok ki jor, ki ksiang bad ki mensuh syntiew, la kum ba leh ki syiem ki patsha, u da thong ka spah ka hajar ban ai ia ki lada ki lah ban pynioh ia ka Langmer ha u.

Ha u Dem kum ha kane ka por ngi lah ban ong lehse ba ki riat ki ram, ki lum bah lum san kin kylla long ki madan phlang, kumjuh ruh ki umsaw umsian bad ki duriaw bah kin nym long ki dieng pyngkiang ha ka lynti iaid jong u. Khatduh ha ka jngialeh shitom jong u, ban tur ia kita ki jingeh u la poi tiap sha iing jong ka Langmer.

Ynda u la poi hangta, u Dem u la sei ia ki kyntien shong sbai shong hira, ki kyntien ieij kyntien kular ban iateh sai iong sai saw bad syrdoh jingieij mar kylliang bad ka. Wat la haduh katta ki shlei ki kyntien thiang palat ban ia ka rew ngap na ka shyntur u Dem, hynrei ka hamsaia jong ka imlang sahlang ka beh kyrthep hi ban ai ia ka jingtip ia uba bun uba lang. Ka Langmer kum ka samla ba la ih bha ka rta, kam shym la khohreh ban ai ka rai hakdak khlem da tip ia ka kyrteng jong u, wat la ka jingbha briew jong u la kum u 'naikhatsawsyñia. Kumta haba u la iathuh ba ka kyrteng jong u dei u Dem, ka la kyndit kumba ioh tdong bseiñ, ka la kiew saw ki ngap la kum kato ka syiar ban kha pylleng, ka la par snieh sa ka met ka phad baroh shi rynieng ryngkat ka pynran de la ka khmut ka khmat namar ba ka sngew saitmet. Ka daw bah jong kane ka jingleh jong ka, ka long namar ba u Dem u la bna nam bha, ba u long uba kynrei ksem bad jur sa tang ka eit pynhiar. Ha kata ka khyllipmat u Dem u la poi ha ka dumdngiem kumno un leh ban nym paw raiñ ha khmat ka pyrthei namar ba u la wan khnang na ri nongwei. Da ki nia iathong ia pan bad ka ia smai ia kular kumba long lem kiwei ha kata ka sotti juk, ka Langmer ka la iathuh hok kumne, "ngam mon ban iapoikha bad phi, namar ba phi long uba kynrei ksem bad bun sa tang ka eit pynhiar." Ka kynthei ka lah ban ai ne buh kano kano ka jingkylli, kaba ngi lah ban ong ba wat u riew said aiñ ruh un da jnang hi ban jubab, hynrei ha u samla uba wad ia ka jingieij ba u sliang, un bret tylli tyllan ialade ha khmat kita ki nongkylli katba ki sngewbit ban leh, tangba un ioh ia kaei kaba u angnud. Kane ka la jia ha u Dem ruh, uba la jubab kumne, "ngan nym lah ban tyllep eit miaw ia kaei kaba phi la tip, hynrei nga kwah ban ong ia phi, leh ia nga katba phi sngewdei ban leh tangba jikoh jisynei pdiang ia nga mynta kum u paila ka kut shadem

jong phi." Kum ka kabu ba ka Langmer ka la ioh jingbit na u Dem, ban lait na kata ka jingsma soptiktang palat kata ka jingshong jong u, ka la phai nia sha u da kaba ong kumne, "kumba phi la ong ba ngan leh katba nga sngewdei, hato phi shah ba ngan set noh ia ka jingshong jong phi da ka jaiñ jot ? lada phi shah ba ngan leh kumta, te ngan treh." U Dem khlem bun ktien u la shu ong beit hooid.

Haba ka jingieij ka la shong khet ha ka jingmut jingpyrkhat jong uno uno u briew, bunsien u ju klet ialade bad um ju mutdur kaei ka ban jia ia u lashai. Ka Langmer mynta ha khmat u Dem ka long kum ka 'lei jingieit, namar kata, kaei kaba ka kren ka shu biang beit ha u. Haba u Dem u la shah sngewbha khlem khñium ia kata ka jingtyrwa jong ka, ka Langmer ka la shim da ka jaiñ jot ba la song bad u khaw bad set ia ka jingshong jong u sbak. Hadien nangta ialade ka phet kham sha jngai.

Kaei kaba jia ia u Dem bapli, une u shu thiah lyngktar kum uba iap, teng teng u khih pisa shane shatai namar ba la sieb palat ka kpoh. Ka bam ka dih ba u ju bam haman la ka shi kynta, kam rung shuh bad ha la marwei u suba sniew ba imat ka Langmer ka la thmu pyniap dusmon ia u. Ban ring bad pynhiar mynsiem ruh um lah shuh, u shu thiah peit matlieh bad ang la ka shyntur kum uba kwah bam ei ei. Donbok imat ba dangsah la u khaw iing khaw sem ha kata ka janmiet iwei I khun syiar iba la poi iaid lynti shata, haba I la iohi liak ba lait thaw khyndiat na kata ka jingshong u Dem I la mareh shrad shrad bad puh artad jnok shi jnok, hadien shiphang shu lait kynsan bur la kum ba twa u kynroh bah ba den ia ka wah bah la mih kata ka paiñ khana u Dem bad ita I khun syiar bapli ruh I la shah rong lang bad iap syndon ha shen. Mar ia lait na kata ka apot, u Dem u la kyrhuh bad byrthen la kum u pyrthat rkhiang uba mut ban pom ia u ktiar bah, u la byrngem byrsit bad khyriat bniat ym don pyrthei shuh ba lada un tang shu lap ia ka un nym pynim satia. Ka Langmer pat haba ka la iohsngew ia kata ka sur sawa ba sngew triem ba mih na shyntur u Dem, ka la phet krad ialade bad ha kata ka por ka rah tang bad la ka mieng ba ka ju sngewtynnad ban put, ka la leit wad jaka rieh sha ki khlaw sha ki btap na ki lok ki jor.

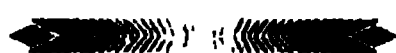
U Dem ruh miet bad sngi um shym la shongthait satia, u wad hi sia bad haba um lap ia ka ha ryngkew, u la rung na ki krem ki kroh. La iathuh ba katba u dang wad napoh khyndew sha Nongjri u ioh sngew ba ka Langmer ka put mieng ha uwei u maw ba heh bha ba ki khot Mawlangkyrteng uba don hajan Mawbeh. Hangta u Dem u la leit kylli, hynrei une u maw ruh u la buhrieh bad ong ba um iohi ia ka. Kumta u la iaid napoh khyndew shaduh Mawmluh bad hangta ruh um shem, hynrei u dang ioh sngew hi ba ka put mieng ha u juh uta u maw, wak u phai dien da ka jingbitar bym lah shuh ban teh lakam ialade ynda u la poi hajan u Mawlangkyrteng, u khlem kren ula shim beit ñiat bad lympat haduh khyndai dkhot. Dei na kata ka daw haduh mynta ia une u maw la tip da 'U Mawkhyndaidkhiat'. Ka khana ka iathuh ba ia u Dem ym shym la tip shuh shano u don bad la ngeit ba u la shah pyniap ha ka jingialeh bad la ki para 'lei ryngkew ha ka por ba u iaid ruma bad tur sha ka jaka jong ki.

Ka Langmer hadien ba ka la phet wir la slem bha na la iing, ka la shim por ia ka ban wan phai tad haduh ba ka la ioh jingtip ba u Dem u la shu jah rngai ha kata ka jingleit wad jong u ia ka. Da ka jingsngew skhem ka la leit sha la ka iing bad kum ka dak ban pyni sha ka pyrthei ba ka dang im, ka la sieh noh ia kata ka mieng ha khyndew hajan iing lajong (kaba mut hajan uta u maw). Kane ka mieng ba ka la sieh ka mih sla da khongpong bad ka dang don haduh mynta. Shuh shuh ba ngin pynthikna, ba ka Langmer ka dang im, ki tymmen ki ong ba katba ka khmat une u maw ka dang lieh phyrnai ka pyni ia ka dak ba ka dang im bad lada une u maw um lieh phyrnai shuh te ka mut ba ka la iap.

Ka jingngeit ha ki nongshong shnong ka Umñiuh-Tmar bad Nongjri Elaka shaphang une u maw Langmer ka dang shongkhyrnai bha haduh mynta. Ka daw ka long ba une u maw u ju pyni ia ka bor ba maian ha ki nongshong shnong shaphang ka duk ka shitom, ka ioh ka kot bad ka shong suk shong saiñ jong ki . La ju ngeit ruh ba lada une u Mawlangmer u phai khmat shaphang mihngi (kaba mut ka dak ba lieh jong u maw) ka pyni ba ki nong Umñiuh-Tmar ryngkat kito ki thaiñ ba shaphang mihngi, kin roi kin par ha ka kamai kajih, kin bha ka thung ka tep, kin ioh ka ka khiah ka nang,

ka pang ka jhia kan nym ioh jaka bad kin ia im suk im saiñ baroh shi shnong.hynrei kita pat kiba u phai dien, kin duk kin kyrduh, ka rep ka riang jong ki kan iap tram iap them lut bad kin bun sa tang ka pang ka shitom bad ka shong suk shong saiñ kam don shuh ha shnong ha thaw. Kane ka jingngeit jong kine ki thaiñ katkum ka jingiathuh pateng ki 'riew tymmen ka dang neh bad jia shisha haduh kine ki sngi.

Kane ka jaka ba don u Mawlangmer haduh mynta ka long kaba ma lada leit leh kulmar. Ki rud ki kiar jong une u maw ym bit ban leit shyrti ne wiang ding namar ka lei ryngkew kaba dei hi ka Langmer ka thut ka thynrei bad lada kan bitar kan ai jingsaja ia kito kiba torti. La iathuh ba ha u snem 2000 la don ki briew kiba leit shyrti ha trai une u maw bad ha kawei ka miet katba ki arngut ki nongbeh mrad ki dang leit thap mrad ha kane ka jaka, la mih kynsan ka dngiem ba heh bad knieh ia ka suloi uta u wei, nangta ka kad shyntur hynrei uta uwei pat u la lait phet. Ki riew tymmen ki ong kane ka dngiem ka dei ka nongiada jong ka Langmer, te ban ai jingmaham ia kata ka jingpyndik bad mushlia jong ki, ia ki jaka jong ka, ka ai da ka jingsneng ba kin sngewthuh.

U DUDRAI BAD BAKRAI

Uwei u syiem ri thor u don lai ngut ki mahadei bad kita ki dei kiba khlem ioh khun iwei ruh hynrei ki shu iashong lyngki. Haba u la iashong bun snem u la sngew jah burom ban iohsngew ia ki jingkren beiñ ki raiot narud na kiar.

Ha kawei ka sngi u la mih ban leit shang pyrthei noh, ynda haba u la poi ha kor shongthait u la shong bad dem la ka khlieh kum u riew shem pap. Ha kata ka khyllipmat la wan iaid u pukir bad kylli, "balei me leh khuslai katne katne." U ruh u la jubab namar ba um ioh khun bad ba u don lai ngut ki lok wat la u la iashong slem. "Me leit hangtei u don u soh jew bad kheit lai tylli ai ha ki tnga jong me ba kin ia bam," la bthah u pukir. Kumta u la leh

ia kaba la ong u pukir. Haba u leit phai sha la iing, u la ai ia uta u sohjew ha kata ka lok nyngkong ba kan iasam, hynrei ka pat ka ai tang ha kata ka tnga kaba ar bad pynduh ia ka lok kaba lai kaba wan na ka iing kaba duk. Haba kita baroh arngut ki la iabam, ki la sdang ia armet bad hadien khyndai ne shiphew bnai ki la kha khun shynrang. Kata pat ka lok balai jong u haba ka la iohi ba ki la iabam ka la shu jaw dud kdok shi kdok bad tyrkhong lut sa u pdot bad hadien ba ki la ia phet kita arngut ka ruh katba sah ha ka snep u sohjew kala jliah bad bam, khadduh ka ruh ka la armet. Ynda ka la suh kha kita ki tnga jong u syiem arngut ki la ia phlan duman bad teh na ka khmat jong ka da ka jaiñ bad haba ka la kha ki shim da ka miaw, ki kyllan snam bad ia ita pat I khunlung ki leit bret sha khlaw. Haba kine ki riew sangrang dohnud ki la dep leh ia kata, ki leit iathuh ha u syiem ba ka kha da ka miaw bad mar syntip ia kata u syiem ruh u la beh krad na iing dulan bad pynsah ia ka marwei.

Mynba ka hok ka dang ieng rasong wat u khunlung u bym pat tip ia ka bneng ka khyndew bad ka im ka iap u kynrad um shym la ieh rangli, ha kaba ka masi lung khun man la ka por ka leit jliah leit ai buiñ sha kata ka khlaw ba don ita I khunlung. Kumta shi kumtá man la ka sngi kata ka masi ka leit shata bad khlem tip shuh wat ia la I khun la jong iba ka kha. Haba u trai u la iohi ba kata ka masi kam ju aibuiñ ia la I khun bad ba ka ju leit shang tang sha kata ka khlaw, u la beh ban shoh hynrei shuwa ba un leit I ta I khunlung briew I la kylla masi pynban na ka daw ka jingjliah kata ka masi bad u ruh u bud kat shaba ka ialam haduh ban da poi sha khlaw bah ba u sa kylla dien noh. Ynda haba ka la poi ha kata ka khlaw ka la iakynduh shwa bad uwei u khun khla uba shu ang la ka shyntur namar ba sah kut ka shyieng doh. Une u khla u kyrpad ba kan pyllait lem, hynrei ka ruh ka pynpaw ba ka tieng, hynrei u ong, "em ngam leh ei ei sngewbha seh iarap lem." Haba u la iai kyrpad eh, ka masi ka la kyrdem na shadien bad kata ka shyieng doh ka la lait, nangta u khun khla u la khroh ban leit shong kai sha iing jong u. Ka masi pat bad ita I khun jong ka, ka la kyntait namar ba ka tieng ia ka kmie jong u, hynrei u ruh u la ai ka kular kaba skhem ba un tip hi, bad ha kaba kut ka la leit. Ynda haba ki la ia poi

ha iing u khla tang khuk khak ka kmie jong u ka la wan bad ka byrngem hynrei ynda ka la poi ha iing u la maham ba kan nym ktah kti, hangta u la iathuh ia kaba la jia ia u bad ong ruh ba lada khlem ka masi u la iap. Ka khla ynda ka la tip lut ia kita kiei kiei ka la jynsur mynsiem bad iathiah iashong lang baroh shi miet.

Ha ka step kaba bud ka kmie khla ka la ong ba kan leit wad bam, kumjuh ka masi ruh ka leit bam phlang. Kita pat arngut u khun masi bad u khun khla ki dang ia byrngia shajan kata ka iing. Ka khla namar ba kam ioh mrad ka la I jaw dud ban ioh pyniap ia kata ka masi kmie kumta haba kam lah shuh ban teh lakam ia ka kular hapdeng u khun jong ka, ka la kynrup trait bad pyniap syndon bad ia ka doh jong ka, ka la leit lam sha la iing. Haba ka la poi ha la iing ruh ka khlem ai wat tang shi dkhot ia la u khun namar ba ka tieng ba ioh u tip. Haba ka kmie jong ita I khun masi kam wan iing shuh shuh lano lano, ita I khun jong ka I la shu iam baroh shi miet bad uta u khun khla pat kum la I jong I para u la khroh bad pynen, tangba ha u shimet u don ka jingsuba sniew ba ka kmie jong u ka la pyniap namar ba ka bam doh marwei marwei. Ynda la dap katto katne sngi ita I khun masi I khlem bam khlem dih shuh namar ba I la sngewsih palat. U khla u la ong ia la ka kmie ba kan hikai noh ia u namar ba u la san, kumno ba ka pyniap bad kem ia ki mrad. Ka ruh ka la pyni ba un kynthih un ryngkoh bad ang la ka shyntur. Haba u khla u la pyrshang katto katne por u la nang, bad dei hangta ba u la pyniap syndon artad ia ka, kum ka kular bad ka masi namar ba ka kmie jong u ruh ka pyniap ia ka.

Ynda haba u la dep leh ia kata ka kam u la khroh ia ita I khun masi bad ong, "kumba nga la kular ngan bat bad mynta nga la pyniap ia la ka kmie kaba la pyniap ia ka kmie jong phi." Hadien nangta ki la leit iaid kai noh sha khlaw, ynda la poi ha kawei ka lynti kaba don ar lad tangba kaba iakynduh hajuh ha kaba kut, katba ki dang ia iaid ki la ia mih shisha hajuh bad ynda poi sa sharum ki la ia iaid biang kumjuh, bad I khun masi I la iakynduh bad u khun bynriew, kumta u la kem bad leit lam sha la shnong ban ot doh. Haba u la poi ha shnong uta u briew u la ot na ryndang jong ita I khun masi bad uta u khun khla pat uba la bud lang sha shnong

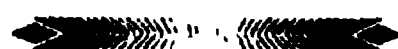
ha shuwa ba u khun bynriew un thep ia ka khlieh ita I khun masi ha ka um thnam, uta u khun khla u la ong ba un ot lang ia ka ryndang jong u de bad ba un thep ryngkat hangta ha umthnam. Kumta u khun bynriew u la kohnguh. Hamar ba u thep, bluit mih kynsan da ki arngut ki briew, dei kita u khun masi bad u khun khla kiba la kylla briew.U khun bynriew ha ka jingkyndit ula shu peit lynngoh bad dei hangta ba ki la ai kyrteng noh ialade u khla kum u Bakrai bad u masi u Dudrai. Nangta ki la ia mih ban leit shang pyrthei baroh arngut.

Ha lynti katba ki dang iaid, ki la dei ban iaid lyngba narud jong kawei ka wah bad haba ki la iaid u Bakrai uba iaid kham hadien u la shim ia u mawshut met na jrong jong u mawsiang, hamar kata ka por u la iohsngew ia ka sur kaba kren, "hei sngewbha ai lem ia uto u mawshut met jong nga wat rah," um sngap hi dei tad haduh kaba lai sien ba kata ka sur ka la kular ban ai katba u kwah ba u sa phai wak bad shem ba dei pynban da ka puri. Kumta ka kylli kaei ba u kwah ha ka pyrthei bad u pat um nang jubab ei ei. Ka puri ka ai da ka waitlam bad ka sati lakoina ba un shu nam katba u kwah. Ynda ki la iakhlad nangta bad ka puri ki la poi ha kawei ka shnong kaba la shu lynñiar bad ud ki nongshong shnong. Haba u Bakrai u la kylli ki la ong, ba shibit ka miet kin wan ki rakot ban pyniap lut, wat tieng la pynshngaiñ u Bakrai. Ki la pynsah ia u ha kawei ka iing trep harud shnong bad shuwa ba kin iathiah noh, u Dudrai namar ka jingkhaweit palat u la thiah ha tympan iing bad u Bakrai u la ong ia u ba lada ka kylli ka rakot mano ba don, ong ba don u Bakrai. Ha kata hi ka miet ka la wan ka kynhun rakot bad kylli mano ba don bad ka sur jubab kaba mih napoh iing, 'u Bakrai' bad kawei na ki ka la plie wang bad joit ieng u Bakrai u thap bad pom kawei hadien kawei bad baroh ki shyieng jong ka, ki la kylla mawramsong.

Haba u syiem ka hima u la tip ia kata ka jingjia u la wan bad lap ia ka jingshisha ia ka jingiarap u Bakrai ia la ki raiot, hangta u la tyrwa ba un shong kurim noh ia ka khun jong u. Hynrei shuwa ba un leit shong bad kata ka khun u syiem, u la ai ia kata ka sati

lakoina ha u Dudrai bad batai ba lada u don kam ei ei un shu nam ha kata ka sati.

Kumta u Dudrai u la mih na kata ka shnong bad leit poi ha ka hima u wei u syiem bad haba u la poi hangta ki briew haba ki iohi ia u, ki la ia pasiaw ba u dei kum u syiem jong ki hi thik. Katba u dang sah basa ha iing ki briew la wan kawei ka briew kaba la noh iaw bha ka met, ban khrong khaw bad jingbam bad haba ki la kylli la ka don khun ne em, ka pat ka iathuh lut plaiñ ia ki jingjia ha ka por ba ka kha khun bad ka ong ruh ba ka dei ka lok u syiem kata ka hima. Nangta ka iathuh ruh ba sngewmat ita I khunlung iba ka la kha, kita ki lok u syiem ki leit bret sha khlaw bad ba la ri da ka masi kmie. Ia kata ka tip pateng na ki briew namar ba u trai kata ka masi u ju shoh ju tied ba ka leit aibuiñ ia ita I khunlung. Haba u Dudrai u la sngewthuh kumta u la ieng joit bad iathuh ba dei ma u, u khun jong ka, uba ka masi ka la ri bad ka ruh kumba la sakhi lang da ki khmat ka shnong ka thaw, ka la ngeit bad hangta hi u la ong wat khuslai ngan pynioh lut katba phi kwah ha pyrthei, kumta u la leit sha iing ba I sah, ynda u la poi hangta, u la nam ha kata ka sati ba kan long ka iing ba itynnad, kumta kumta hi khlek mih ka iing paki dulan kaba la itynnad sat katta katta bad hangta ki la iashong suk shongsaiñ shi khun. Hadien ba u syiem u la tip lut ia kita ki jingjia ia kata ka lok kaba lai, u la beh krad ia kita ki arngut ki mahadei jong u, kiba la iap khun bad leit shong leit sah bad u Dudrai ryngkat bad ka kmie jong u.

KA KYNTON SHIWET BAD LONGNONG SAITWAIT

Ka kot shaphang ki syiem synteng bad khasi, ka la ai ksai lypa ia ngi ban tip, uei u syiem u ba ju waniuh kjat mynnor sha ki hima Umñiuh. Na ka jingiathuh ki riewrangbah ka thaiñ Riwar, ki ong ba ha ki por ba synshar u syiem Madur Maskut la bun ki hima

ba shaphang sepngi ki la shah dakhol lut ha u. Ki riew rangbah ki iathuh ba une u syiem u don ki phud ki pyrton shipai kiba khlaiñ bha ban ialeh thma.

Ha ki bynta ba shaphang sepngi na kshaid u Ren, kata ha ri Nongjri la don ka jaka ba ki khot kyndur Raja. Hangne phin lap ia ki maw ba heh ba jrong ba shtah stang kum ki mawpun. Ia kine ki maw la iathuh, ba une u syiem u la thmu ban pun jingkieng na kata ka jaka sha Shilot, kaba mut ba um kwah shuh ban pyndei khyndew ialade. Hynrei na kinore ki daw kane ka jingtrei jong u ka la pulom noh.

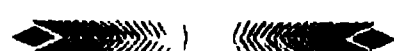
Ha kawei ka por la iathuh ba une u syiem kyllong Raja, u la byrngem ban hiar thma ia ki Umñiuh, hynrei da ka jingstad bad shalak u Shiwet Khongshei, u syiem u la shah shkor ban ia kren pynbeit ia kaei kaei kaba donkam. Haba u syiem u la sngap ia ka jingkyrpad, u Shiwet u la pyllut la ki sngi ki ia ban shna ia ka kor shong dorbar bad uta u syiem. Tang hadien katto katne sngi ia kane ka kor u la dep shna. Ia kane ka kor shong dorbar la tip mynta kum ka kynton shiwet namar ba la shna da u. Ha kata ka jingiakren kaba jlan bha, u syiem u la kohnguh ban mih noh na kata ka jaka ki Umñiuh.

U maw Lynnong ne lynghoh maw uba don harud lynti Sohmad

Haba u la phet na kynton shiwet, kum ka dak ka jingiasuk ban nym hiar thma shuh lano lano ia u Umñiuh baroh ki shipai ki la sait pynkhuid ia la ka waitlam ar liang syrti ha kawei ka longnong (lynghoh maw) kaba don harud lynti Shohmad.

Haduh mynta kane ka longnong, kiba bun ki briew ki dang kyndiah bha ban sait kti, kjat ne bta khmat. La iathuh ruh ba lada sniew bok, haba sait kjat ha kane ka lynghoh maw ju ioh ñiangthohlieh lane pam khlieh (baiong) namar kata la ju khot ruh longnong pam khlieh. Ki kynthei armet lei lei la ong ba ym ju bit leit ktah ia kata ka um namar la da sniew bok kin sa hap khun bad shitom ei.

OFFICE OF THE EXECUTIVE COMMITTEE
KHASI HILLS AUTONOMOUS DISTRICT COUNCIL
SHILLONG

KA EXECUTIVE COMMITTEE, KHASI HILLS AUTONOMOUS DISTRICT COUNCIL, SHILLONG, KA AI KHUBLEI BAD KITBOK KITRWIANG IA KA KOT "HARUD KA DING BARHEM" DA KA JINGKYRMEN BA KANE KA KOT KAN LONG KA JINGMYNTOI KABA KHRAW IA BAROH KIBA PULE IA KA BAN KYNTIEW IA KA JINGNANG JINGSTAD, KHAMTAM EH IA KI KHYNNAH SKUL BA KIN NANGKIEW IRAT HA KA LING KA JINGNANG JINGSTAD KUMJUH IA U BA BUN BALANG HAPOH KA BRI U HYNÑIEW TREP BAROH KAWEI.

Khublei.

(Shri. H. S. Shylla)
Chief Executive Member,
Khasi Hills Autonomous District Coundil,
Shillong.

GROW STRAWBERRY

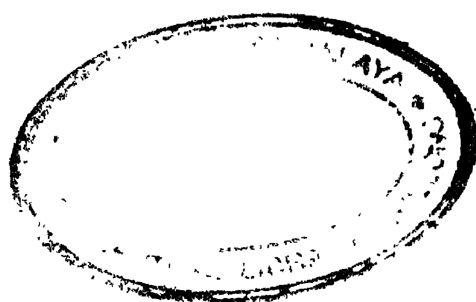
AN EMERGING COMMERCIALLY PROGRESSING CROP

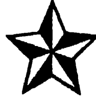
- Low volume/high value/short duration crop.
- Outlet for the unemployed youth to take up its cultivation and processing. It generates employment during certain cycles of the crop.
- Suitable for making value added products like jams, jellies, crushes, juices, soap and wines.

FOR More Information :
CONTACT D.H.O, Nongpoh
RI-BHOI DISTRICT

Issued by Agriculture Information Wing
Directorate of Agriculture
Meghalaya, Shillong.
Email-agri-meg@nic.in
Web:http//www.megagriculture.nic.in

WE LIVE IN DEED

KI KOT DA U JUH U NONGTHOH

1. Shatjingshai (Elective Class XII)
2. Harud Ka Ding Ba Rhem
3. Ki Symboh Pyrkhat ka Imlang Sahlang (Social Studies Bynta I)
4. Ka Akor kaba tam (Moral Studies Bynta I)
5. Ka Kot Iarap Khasi Elective (B.A. I Year)

La shon ha **Rilum Offset Printing House**, Umsohsun Shillong 793001